

Araştırma Makalesi / Research Article

**BOLU'DA GAZİ/ATATÜRK GÜNÜ
VE
ABANT BAYRAMI KUTLAMALARI
(1931-1938)***

****Erol EVCİN**

Öz

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Türk yurdunun ve milletinin istikbali hususunda oynadığı tarihî rol itibarıyla Türk ve dünya tarihi için büyük bir öneme sahiptir. Bu münasebetle ülke sahinde ona duyulan sevgi ve bağlılığın bir nişanesi olarak gerek Millî Mücadele gerekse Cumhuriyet döneminde çeşitli vesilelerle gittiği, geçtiği, bulunduğu, ziyaret ettiği şehirlerde ve beldelerde "Gazi" ya da "Atatürk Günü" adı ile muhtelif etkinliklerin düzenlendiği ona bir gün izafe edildiği görülmektedir. Bolu Milletvekili Cevat Abbas (Gürer) Bey'in 6 Mart 1931'de "Türk Millî Tarihi"ne ilişkin olarak verdiği bir konferans sırasında yaptığı öneri ile takip eden yıllarda 6 Mart tarihi Bolu'da "Gazi Günü" adı ile kutlanmaya başlanmıştır. Bu etkinlik Atatürk'ün 17 Temmuz 1934'te Bolu'ya yaptığı ziyaretin akabinde yerini her yıl 17 Temmuz'da "Atatürk Günü" adı ile icra edilen kutlanmalara bırakmıştır. Bunun yanı sıra "Atatürk Günü"nü tamamlayıcı bir etkinlik olarak 18 Temmuz'da ise Bolu'nun müstesna bir tabiat köşesi durumunda olan Abant Gölü'nde "Abant Bayramı" adı ile düzenlenen kutlamalar söz konusudur.

Çalışma münasebetiyle Bolu'da icra edilen "Gazi/Atatürk Günü" ve "Abant Bayramı" kutlamaları ele alınmıştır. Günümüze kadar uzanan süreç içinde kutlanmaya devam eden bu etkinlikler her kesimden halkın millî kahraman olarak Atatürk'e sevgisini, onun hayata geçirdiği inkılap hareketine bağlılığını ve cumhuriyet rejimine inancını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Gazi Günü, Atatürk Günü, Abant Bayramı, Mustafa Kemal Atatürk, Bolu.

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır.
There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Doç. Dr., Kültür ve Turizm Uzmanı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı,
(erol.evcin@ktb.gov.tr), (Orcid: 0000-0002-2433-5134).

GAZI/ATATÜRK DAY AND ABANT FEAST CELEBRATIONS IN BOLU (1931-1938)

Abstract

The founder of the Republic of Turkey, Mustafa Kemal Atatürk, has a great importance for Turkish and world history in terms of the historical role he played in the future of the Turkish homeland and nation. On this occasion, as a sign of the love and devotion felt for him on the country's surface, it is observed that a day was attributed to him with the name "Gazi" or "Atatürk Day" in the cities and towns where he went, passed, was present, visited on various occasions both during the National Struggle and the Republican period. Marching March 6 in the following years, with the proposal made by Bolu Deputy Cevat Abbas (Gürer) Bey during a conference on "Turkish National History" on March 6, 1931, the date began to be celebrated in Bolu with the name of "Gazi Day". This event was replaced by the celebrations held with the name "Atatürk Day" on July 17, 1934, every year after Atatürk's visit to Bolu. In addition, as a complementary event to the "Atatürk Day", on July 18, there are celebrations organized with the name of "Abant Bayramı" at Abant Lake, which is an exceptional corner of nature in Bolu.

The "Gazi/Atatürk Day" and "Abant Feast" celebrations held in Bolu on the occasion of the study were discussed. These events, which continue to be celebrated throughout the process until today, are remarkable in terms of showing the loyalty of people from all walks of life to Atatürk as a national hero and the revolutionary movement he brought to life, and their belief in the republican regime.

Keywords: Gazi Day, Atatürk Day, Abant Feast, Mustafa Kemal Atatürk, Bolu.

Giriş

Mustafa Kemal Atatürk, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İtilaf devletlerinin emperyalist hedefleri doğrultusunda işgal ettikleri Anadolu topraklarını kurtararak Türk milletine istiklalini kazandıran tarihî bir şahsiyettir. Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş, gerçekleştirdiği inkılap hareketi ile ülkeye çağdaş bir çehre kazandırmıştır. Siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel politikaları ve barışçıl yaklaşımları ile Türkiye'yi dünya devletleri nezdinde saygın bir konuma yükseltmiştir. Bütün bu özellikleri çerçevesinde Atatürk gerek tarih gerekse Türk milleti nezdinde büyük bir öneme sahiptir. Bu münasebetle ülke sathında şahsına duyulan sevgi ve bağlılığın bir nişanesi olarak Millî Mücadele veya cumhuriyet döneminde çeşitli vesilelerle gittiği, geçtiği, bulunduğu, ziyaret ettiği şehirlerde ve hatta beldelerde ona "Gazi" ya da "Atatürk Günü" adı ile bir günün izafe edildiği görülmektedir. Halk ile resmî erkân bu vesileyle hem Atatürk'ün ilgili şehir ya da beldede bulunduğu günü hem de onun askerî ve siyasi dehası ile Türk milleti için yaptığı hizmetleri anmıştır. Bu münasebetle minnet duygularını ifade etme fırsatı bulmuştur.¹ Türk milleti ile Atatürk arasındaki kopmaz bağa işaret eden ülke sathındaki bu etkinlikler taşıdığı anlam ve önem itibarıyla incelenmesi gereken Cumhuriyet Tarihi konuları arasında yer almaktadır.

Bolu'da da 6 Mart 1931'de alınan karar ile takip eden yıllarda kutlanmaya başlanan "Gazi Günü", Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'in 17 Temmuz 1934'te Bolu'yu ziyaret etmesiyle bu kutlamaların yerini alan "Atatürk Günü" ve bu kutlamaları tamamlayıcı bir etkinlik olarak 18 Temmuz'da Abant Gölü'nde icra edilen "Abant Bayramı" yukarıda değindiğimiz ülke sathındaki kutlamalarla benzer özellikler göstermektedir. Millî Mücadele döneminde İtilaf devletleri ile Osmanlı idaresinin kısıncı altında hem işgal hem de ayaklanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Bolu halkı gerek cephede ve gerekse cephe gerisinde verdiği mücadelelerle ülkenin istiklali hususunda önemli bir paya sahip olmuştur.² Bu nedenle Bolu halkı Türk İstiklâl Savaşı'nda ve inkılap hareketinde Gazi Mustafa Kemal'in oynadığı tarihî rolü en iyi idrak eden vatanperverler

- 1 Bu bağlamda ülke sathında kutlanan birçok etkinlik olmakla birlikte birkaç örnek vermekle yetineceğiz. Bu konuda Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basma hadisesini kutlayan Samsunluların "Gazi Günü", Havza'ya geldiği günün kutlandığı "Gazi Günü", benzer şekilde Kastamonu'da, Zonguldak'ta, Antalya'da, Urfa'da ve Bergama'da kutlanan "Atatürk Günü" örnek olarak gösterilebilir. ("Samsun'un Bayramı", *Hâkimiyet-i Milliye*, S.2824, 20 Mayıs 1929, s.1; "Havza'da Gazi Günü", *Hâkimiyet-i Milliye*, S.2475, 28 Mayıs 1928, s.3; "Antalya'da Atatürk Günü", *Belediyeler Dergisi*, S.31, Mart 1938, s.60; "Urfalılar Bir Bayram Günü Kutladılar", *Belediyeler Dergisi*, S.49, Eylül 1939, s.56; "Bergama'da Atatürk Günü", *Cumhuriyet*, S.4286, 21 Nisan 1936, s.4; "26 Ağustos ve Zonguldaklılar", *Son Posta*, S.2184, 30 Ağustos 1936, s.5; "Kastamonu'da Atatürk Günü", *Son Posta*, S.2184, 30 Ağustos 1936, s.5.
- 2 Erol Evcin, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Birakanlar)*, AKDİTK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2013, s.147 vd.

arasında yer almıştı. Bu doğrultuda Bolu'da "Gazi/Atatürk Günü ve Abant Bayramı" kutlamaları idari ve askerî erkânın yanı sıra her kesimden halkın geniş katılımıyla adeta millî bir bayram havasında gerçekleşmişti. Gazi Mustafa Kemal'in liderliğinde yürütülen Millî Mücadele'nin temin ettiği istiklal ve Türk milletini medeni dünya içinde hızla yükselten inkılap hareketi bütün bu etkinlikler vesilesiyle dile getirilen başlıca konular arasında yer almıştı. Bu etkinlikler hem elde edilen istiklale duyulan sevincin, hem Millî Mücadele'nin lideri ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal'e sevgi, saygı ve şükran duygularının hem de Bolu halkının birlik ve beraberliğinin samimi birer ifadesi durumunda idi. Bu suretle yerel olmakla birlikte bünyesinde barındırdığı değerler bakımından millî özellikler de taşıyan bu özgün kutlamalar bir millî tarih ve kültür konusu olarak önem arz etmektedir.

Bu çalışma vesilesiyle Atatürk döneminde Bolu'da düzenlenen "Gazi/Atatürk Günü ve Abant Bayramı" kutlamaları incelenmiştir. Millî duygu ve heyecanla çeşitli sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerle icra edilen bu kutlamalar Bolu halkının Atatürk'e ve onun en büyük eserim dediği cumhuriyete inancını ve bağlılığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Çalışmada kaynak olarak T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kütüphanesi "Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu"ndan temin edilen belgelerden, resmî yerel gazete hüviyetindeki "Bolu" gazetesi ile "Cumhuriyet", "Ulus" ve "Akşam" gibi millî basından organlarından, "Abant Bolu Halkevi Kültür Dergisi" ile güncel süreli yayınlardan ve muhtelif telif-tetkik eserlerden istifade edilmiştir.

Bolu'da Gazi Günü Kutlamaları

Bolu Milletvekili Cevat Abbas (Gürer) Bey, 1923'te TBMM'nin 2. dönemi için yapılacak seçimler için Zonguldak ve havalisinde çalışmalarda bulunmak üzere görevlendirilmişti. Bu çalışmalar sırasında Zonguldak'ta bir Türk Ocağı açılmasına lüzum görmüş ve Mustafa Kemal Paşa'ya durumu arz etmişti. Bu suretle ocağın tesisi için gerekli bütçe hazırlıkları da tamamlanmış ve Gazi'nin desteğiyle Zonguldak'ta Türk Ocağı açılmıştı. Milletvekilliği görevi nedeniyle bölge ile yakın ilgisi devam eden Cevat Abbas Bey 1930'da ise Bolu ve Zonguldak'ta Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) teşkilatının genişletilmesi hususunda görevlendirilmişti. Gazi Mustafa Kemal, Zonguldak'a hareket etmeden önce Cevat Abbas Bey'den kendi desteğiyle açılan Zonguldak Türk Ocağı'nda "Türk Millî Tarihi" ile ilgili bir konferans vermesini istemişti. Bunu bir emir telakki eden Cevat Abbas Bey Zonguldak'ta konuya ilişkin bir konferans vermişti. Takiben Bolu'ya geçerek 6 Mart 1931'de bu kez Bolu halkının karşısına aynı konuda bir konferans ile çıkmıştı. Millî duyguları kuvvetlendiren bu konferans münasebetiyle halk Gazi Mustafa Kemal'in ülkenin kurtuluşu ve cumhuriyetin kuruluşu hususlarındaki başarısını bir kez daha takdir etmişti.

Bu derin duygular içinde Cevat Abbas Bey Bolu'da konferansta bulunan 1.000'e yakın vatandaşa 6 Mart tarihinin "Gazi Günü" olarak kutlanması teklifinde bulunmuştu. Bu teklif vatandaşlar tarafından büyük bir muhabbet ve coşku ile kabul edilmişti. Cevat Abbas Bey ertesini yıl 6 Mart 1932'de yani Gazi Günü'nün ilk yıl dönümünde yine Bolu'da idi. Bu münasebetle Bolu halkı için günün anlam ve önemine binaen şunları ifade etmişti:³

"Bugün, çok sevdiğim Bolulular arasında sizinle beraber aynı günü yaşadığımdan pek bahtiyarım. Bugünün hürmetine Ulu Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal hazretlerinin kim olduğunu ve nasıl olabildiğini, yani büyük Türk milletinin bir halaskârı, tarihimizin en büyük kahramanı, Türk'ün, Türklüğün mübarek bir timsali yerine nasıl geçtiğini size bir tarih dersi olarak vus'um ve bilgim nispetinde anlatacağım."

Cevat Abbas Bey, Gazi Mustafa Kemal'in hayatındaki dönüm noktalarına işaret ettiği konuşması vesilesiyle Türk ahlakının nasıl olması gerektiği hususunda da bilgi vermişti. Onun da katılımıyla 1932'de ilk kez icra edilen "Gazi Günü" etkinliği halkın büyük bir coşkusu ile karşılanmıştı. Bu münasebetle Bolu CHF Vilayet Başkanı Dr. Mithat (Altıok) Bey tarafından CHF Kâtib-i Umumiliğine gönderilen 6 Mart 1932 tarihli telgrafta: *"Bugün 6 Mart Gazi Günü'nün coşkun tezahüratla kutlandığını ve Bolu halkının büyük kurtarıcısının ülküsüne sadakatini bir daha tekrar ettiğini arzla sonsuz saygılarımızı sunarım."*⁴ denilmişti.

6 Mart 1933'te "Gazi Günü"nün 2. yıl dönümünde günün anlam ve önemi Bolu gazetesinde kaleme alınan muhtelif yazılarla değerlendirilmişti. Örneğin Çankırılızâde Mehmet Emin köşe yazısına: *"Bolu güneşler güneşi büyük başbuğa karşı olan duygu ve sevgilerini izhar için 6 Mart'ı kendine millî bir bayram günü yaptı. İşte 6 Mart Gazi Günü'nde Bolu bir sevinç helecaniyle sarsılacak, o gün çiçekler en güzel kokularını verecek. Kuşlar en güzel sesleriyle ötecekler ve herkes karanlık senelerin pasiyle kararın kalplerine nur saçan kızıl saçlı kurtarıcıyı kalplerinin en derin köşelerinden gelen bir sevinçle alkışlayacak."* sözleriyle başlamıştı. Yazar, işgalci İtilaf kuvvetlerinin daha dün denebilecek bir tarihte çiğnedikleri Anadolu topraklarının Mustafa Kemal Paşa'nın eşsiz gayretleri ile kurtarıldığını izah etmişti. Çağdışı düşüncelerin esareti altında inleyen milletin Gazi Mustafa Kemal'in açtığı aydınlanma yolunda artık lisanına ve tarihine hâkim bir millet haline geldiğini vurgulamıştı.⁵ M. Sermet'in "Mustafa Kemal Duygusu/Bolu Gazi Günü" başlığıyla Bolu gazetesinde yayınlanan şiiri ise Türk milletinin esaret hayatına mahkûm edildiği işgal günlerinden Mustafa Kemal Paşa'nın kurtarıcı eli ile çıktığını ve onun bir insanın kudretini aşan başarısını dile getiriyordu.⁶ Bolu Erkek Orta Mektebi talebelerinden M. Gündoğdu'nun "Gazi'ye" başlıklı

3 İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, Cevat Abbas Koleksiyonu, Bel_Mtf_020212.

4 BCA, 490.01.43.179.4.

5 Çankırılızade Mehmet Emin, "6 Mart Gazi Günü", Bolu, S.890, 16 Mart 1933, s.1.

6 "Mustafa Kemal Duygusu/Bolu Gazi Günü", Bolu, S.890, 16 Mart 1933, s.1.

şiiri ise: “Zulmetin pençesinde kıvranıp dururken biz/Gökler hep karanlıktı; güneşler, aylar solgun/Vatan...vatan...diyerek haykırırcan kalpten biz/Şu parlak tarihin kanlı ufkundan doğdun.” kitabı ile başlıyordu. Şiir, zulmün pençesinde kıvranan milletin bir avuç silah arkadaşı ile şanlı bir savaşa giren Mustafa Kemal Paşa tarafından kurtuluşunu tasvir ediyordu. Şiirde dile getirildiği üzere milletin öz evladı Mustafa Kemal Paşa Türklüğün ölmediğini bütün dünyaya haykırmişti.⁷

Bolu’da Halkevi İdare Heyeti tarafından 1933 yılı kutlamaları için geniş çaplı ve zengin bir etkinlik programı hazırlandığı görülmektedir.⁸ “Gazi Günü”nde Bolu çarşısında bütün dükkânlar, mektepler, zabıt yurdu, belediye ve hükümet daireleri ay yıldızlı bayraklarla donatılmıştı. Her müessese Gazi Mustafa Kemal’in fotoğrafları ve veciz sözlerini içeren levhalar ile bezenmişti. Şehrin muhtelif yerlerinde taklar kurulmuştu. Erkek Orta Mektebi’nin izcileri Öğretmen Can Bey’in idaresinde alkışlar arasında düzenli bir yürüyüşle CHF ve halkevi binası önüne gelmişti. İzcilerin ardından Merkez Gazi, Feyzi Cumhuriyet ve Gölyüzü ilk mektepleri öğrencileri ile öğretmenleri de halkın önünden geçerek aynı yere intikal etmişti. Bolu CHF İdare Heyeti Başkanı Dr. Mithat Bey’in ardından esnaf teşekkürleri ellerinde mesleklerini gösteren pankartlarla halkevinin önünde durmuştu. Program doğrultusunda Erkek Orta Mektebi Müsiki Öğretmeni Rahmi Bey’in idaresindeki halkevi bandosu saat 14’te “Bozkurt Marşı”nı seslendirmişti. Öğrenciler millî marşlar ve türküler söyleyerek, davullar eşliğinde yürüyüşle İsmet ve Fevzi Paşa caddelerinden geçerek belediyenin önüne gelmişti. Belediye meydanı hınca hınç dolmuştu. Bando burada millî marşlardan örnekler sunmuş, Kız Orta Mektebi öğrencilerinden Sadıka Lütü Hanım heyecanlı bir ifade ile “Büyük Gazi ve İnkılâbı” başlıklı bir hitabe söylemişti. Bu hitabede Mondros Mütarekesi sonrasında işgale uğrayan şehirlerde verilen kurtuluş mücadelesi ve bu mücadeleye cephe gerisi faaliyetleriyle Bolu halkı tarafından verilen destek dile getirilmişti. Bu münasebetle Bolu’nun Millî Mücadele döneminde işgale uğramamakla beraber Boluluların işgale uğrayan yurt köşelerinin acısını derinden hissettiğine temas eden Sadıka Lütü Hanım ülkenin kurtuluşunun Bolulular nezdinde uyandırdığı mutluluğu temsil eden 6 Mart “Gazi Günü”nün bir bayram havasında kutlandığına işaret etmişti. “Kurtuluş, Büyük Gazi’nin büyük eseridir.” diyerek Mustafa Kemal Paşa’nın ülkeyi işgalden kurtarmakla kalmayıp, lisan ve tarih çalışmaları ile halkın millî kimliğini kazanmasında çok önemli bir rol oynadığını belirtmişti. Takiben: “Gençlerin kalbini yeni bir ülkü, sağlam bir inanışla yurdun ilerleme yollarında candan savaşa sürükledi...Türk memleketi millet ülküsünü ve öz dilini koruyan, gözetan her Türk’ündür. Yaşasın Gazi...Yaşasın onun adımı ile yol alan Türk ülkücüler...” diyerek sözlerini bitirmişti.⁹ Bolu Erkek Orta Mektebi’nde okuyan Salıbeyler köylü Ertuğrul Sarıoğlu ise: “Yaşasın Ulu Başbuğ, Yaşasın Türk İleri” şeklindeki bir hitapla başladığı konuşması vesilesiyle Gazi Mustafa

7 “Gazi’ye”, Bolu, S.890, 16 Mart 1933, s.1.

8 Ali Saip, “Bolu’da Gazi Günü”, Cumhuriyet, S.3159, 21 Şubat 1933, s.5.

9 “Hitabe”, Bolu, S.889, 9 Mart 1933, s.3-4.

Kemal'in ve 6 Mart "Gazi Günü"nün Bolulular için arz ettiği öneme değinmişti. Genç öğrenci: "Yeni bir varlık, yeni bir Türk, yeni bir yurt, yeni bir yaşayış. İşte bunları yarattı." diyerek Gazi Mustafa Kemal'in Türk çocuklarına ana kucak sıcaklığındaki öz yurtlarında rahat ve hür bir şekilde yaşama ve kendini ifade edebilme imkânı yarattığını dile getirmişti.¹⁰

Takiben Belediye Başkanı Mehmet Vasıf Bey, Gazi Mustafa Kemal'in Türk İnkılabına yaptığı hizmetleri heyecanlı, kapsamlı ve sürekli alkışlarla kesilen bir söylevle izah etmişti.¹¹ Bolu halkının "Gazi Günü"ne göstermekte olduğu ilgi ve saygıyı büyük mürşide ve onun eserine karşı sonsuz güven, muhabbet ve hürmetin samimi bir ifadesi olarak değerlendirmişti. Bu münasebetle: "Türk'ün havasını karanlık tamamıyla kapladığı bir zamanda Ulu Gazi bir istiklal güneşi halinde milletin başında parlamış; her güçlük ve zorluk karşısında durmadan ilerleyerek milleti bugünkü mevki içtimaisine yükseltmiş ve milletin başının tacı olmak mevkiini kazanmıştır." diyerek Mustafa Kemal Paşa'nın millet nezdinde arz ettiği öneme vurguda bulunmuştu. İnkılap hareketinin başlangıcını teşkil eden Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtiği 19 Mayıs 1919'u takip eden süre zarfında İtilaf devletlerinin Türklere yönelen her türlü husumetine karşı İstiklal Savaşı'nın kazanıldığı vurgulamıştı. Millî varlığa inanmak suretiyle milletin rehberliğini üstlenen Gazi Mustafa Kemal'in Türk azim ve imanının işareti durumunda olan "Ergenekon Efsanesi"ni fiili olarak uygulamaya geçirdiğini ifade etmişti. Milleti karanlıktan aydınlığa, esaretten hürriyete çıkarmak suretiyle elde ettiği başarıları cumhuriyetin ilanı ile taçlandırıldığını belirtmişti. Bu süreçte %20'si bile okuyup yazma bilmeyen halkın neredeyse tamamına yeni harflerle okuyup yazma kabiliyetinin kazandırıldığını ifade eden Mehmet Vasıf Bey bu çerçevede: "Türk'ün görüşünü, düşüncesini, ülküsünü birleştirecek olan dil inkılabı başlı başına bir tarih teşkil edecek ve asırlara sığmayacak kadar harikali, canlı ve feyizli bir inkılaptır." sözleri ile lisan çalışmalarının önemine vurguda bulunmuştu. Ülkenin dört bir yanını çevirmekte olan demir yolları vasıtasıyla şimendiferlerin kısa bir zaman dilimi içinde Karadeniz'den Akdeniz'e, Batı Anadolu'dan Doğu Anadolu'ya ulaşması örneğinde olduğu gibi birçok alanda büyük işlerin başarılmasını inkılapların zaferi olarak değerlendirmişti. Bütün bu başarılar nedeniyle Gazi Mustafa Kemal'in yalnız Türk milletinin değil tüm dünyanın da saygısını kazandığını dile getirmişti. Mehmet Vasıf Bey konuşmasını Türk milletine, Gazi'ye, orduya ve milletin genç ve inkılapçı evlatlarına selam sözleri ile bitirmişti.

Bu konuşmayı takiben kfile yürüyüşe devam ederek hükümet dairesi ile 135. Alay binasının önüne gelmişti. Meydanda Vali Ali Rıza (Oskay), Alay Kumandanı Kaymakam Nuri Bey başta olmak üzere bütün memur ve zabıtlar hazır bulunuyordu. Burada merasim yine "Bozkurt Marşı" ile devam etmiş ve bir orta mektep öğrencisinin söylevi dinlenmişti. Gazi Mektebi 4. sınıf öğrencilerinden Necati Efendi de büyük alkış toplayan bir şiir okumuştur. Ardından Binbaşı

10 "Hitabe", *Bolu*, S.890, 16 Mart 1933, s.1.

11 "Belediye Reisi Vasıf Bey'in Nutku", *Bolu*, 9 Mart 1933, s.5-6.

İsmail Hakkı Bey'in emrindeki bir bölük jandarma, orduyu temsilen kafileyе iştirak etmişti. Kumandan, memurlar, askerler ve öğrencilerin katılımıyla büyüyerek binlerce kişiye ulaşan kafiye İsmet Paşa caddesinden yürüyüşle CHF ve halkevi meydanlığına gelmişti. Burada kasap esnafın Gazi Mustafa Kemal'in şerefine hazırladığı kurbanlar kesilmişti. Halkevi bandosu eşliğinde öğrenciler millî şarkılar söylerken, günün hatırası çekilen fotoğraflarla ebedileştirilmişti. Ardından ilk mektepler adına Feyzi Cumhuriyet Mektebi öğretmenlerinden Fethi Bey CHF binası önünde "Gazi'nin Gençliğe Emaneti" başlığı ile bir söylev vermişti. Akıcı ve gür bir sesle söylediği sürekli alkışlarla karşılanan hitabesinde "Gazi Günü" nün Bolu halkı nezdinde ifade ettiği "kutsiyet ve ulviyete" temas etmişti. Bundan 14 yıl önce milyonlarca Türk'ün varlığını hiçe sayarak ülkeyi işgal eden ve Türk milletine kefen biçmeye kalkan İtilaf kuvvetlerine karşı binlerce şehit pahasına Anadolu toprakları korunmuştu. Genç öğretmen: *"İşte bu dar ve buhranlı bir zamanda parlayan bir yıldız belirdi; o da Yüce Gazi Mustafa Kemal idi... İşte öz Türk evladı, her tarafı binlerce şehit kardaşlarımızın kanıyla sulanmış olan Anadolumuzu, medeniyet perdesi arkasında mülevves çizmeleri altında çiğnemek isteyenleri dişiyile parçaladı."* diyerek hürriyet havasından başka hava almaya alışmamış olan Türk neslinin Gazi Mustafa Kemal'in önderliğinde al yıldızlı bayrağını semalardan düşürmediğini dile getirmişti. Fethi Bey sözlerini, ağır şartlar altında binlerce can feda edilerek kazanılan *"mukaddes istiklâlî"* ortaya çıkabilecek her türlü zorluğa rağmen korumaya ve aziz vatanı daima yükseltmeye vatandaşlar adına yemin ederek tamamlamıştı.¹² Takiben CHF Vilayet İdare Heyeti Başkanı Dr. Mithat Bey heyecanlı bir söylev irat etmişti. Mithat Bey sürekli alkışlarla kesilen konuşmasında her milletin büyüklerini anmasının kadirşinaslık, hürmet ve tazim hislerinin bir ifadesi olduğunu, dolayısıyla *"Gazi Günü"* münasebetiyle Bolu halkının Gazi Mustafa Kemal'i saygı ile anmak suretiyle vefa görevini yerine getirdiğini dile getirmişti. Gazi'nin en keskin kalemlî muharrirlerin, şairlerin, en kudretli ressamların, en kuvvetli objektiflerin en iyi hatiplerin, içtimaiyatçıların, ruhiyatçıların tarif ve tasvir edemeyecekleri kadar yüksek bir şahsiyete sahip olduğunu vurgulamıştı. Bununla birlikte Millî Mücadele döneminin şartlarına değinerek onun karakterini ana hatları ile izah etmeye çalışmıştı. Buna göre yıllarca süren savaşların ardından Birinci Dünya Savaşı da Osmanlı Devleti'nin mağlubiyetiyle neticelenmiş, imzalanan Mondros Mütarekesi ile ülke İtilaf kuvvetleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştı. Bu süreçte Osmanlı padişahı vatan düşmanlarıyla birleşmek gibi bir sefil duruma düşmüştü. Kurtuluş çaresi kalmadığını gören bazı zayıf karakterli zümreler de ölümlerden ölüm beğenir gibi muhtelif devletlerin mandasına girmek yönünde bir propagandaya başlamıştı. İçerde ve dışarda beliren felaket ve sefalet seli milleti akıbeti meçhul bir karanlığa sürüklemişti. Asırlardan beri hür ve müstakil yaşayan millet şerefini ve istiklalini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmış ve herkeste ümitsizlik baş göstermişti. Bu noktada: *"Efendiler! Bir millet sefalete düşebilir. Fakat sefil yaşamaya asla tahammül edemez. Billhassa Türk*

12 "Muallim Fethi Bey'in Hitabesi", *Bolu*, 9 Mart 1933, s.2, 5.

milleti gibi yaşamak hakkını isteyen yürekli bir millet!" diyerek sözlerine devam eden Dr. Mithat Bey: "335 senesi mayısında İstanbul'un kesif karanlıklarını delerek, o korkunç zulmeti yırtarak Anadolu'nun bir noktasında Samsun sahilinde çakan bir şimşek arasında vakur bir hayal belirdiğini görüyoruz: İşte o hayal Mustafa Kemal'dir." demişti. Mustafa Kemal Paşa Türk milletine Erzurum ve Sivas Kongreleri ve nihayetinde Ankara'da bir kuvvet kaynağı ve rehber olarak ümit aşlamış, yol göstermişti. Türk milleti Mustafa Kemal'i takip etmekle akliselimin gereğini yapmıştı. O, millî ordunun başına geçerek vatanın ve milletin şerefini ve istiklalini kurtarmış, dahası bunu bütün dünyaya kabul ettirmişti. Rehber ve Halaskâr Mustafa Kemal, Türk milletini felakete sürükleyen ferdi saltanatını yıkarak cumhuriyet idaresini kurmakla en büyük inkılapçı olmuştu. Dr. Mithat Bey: "Türk milletinin içtimai, fikri ve ruhi anlayışında derin değişiklikler meydana getirerek onu çağdaş dünya içine dâhil eden çalışmaları ile en büyük müteceddit ve inkılapçı idi. O büyük adam bugünkü, yarınki ve hatta tarihin kaydedeceği Türklük için bir timsaldir." diyerek Gazi Mustafa Kemal'in Türk milleti için kutsal bir şahsiyet olduğunu vurgulamıştı. Türk gençliğinin de onun işaret ettiği hedefe varmak için bütün azmiyle izinden yürüyeceğini dile getirmişti. Şair Ziya Gökalp'in: "Yurt girince yâd eline/(Ergenekon) oldu yine/Çıkmaz mı bir (porte çine)/Nurlanmaz mı çırağımız!" dörtlüğü ile biten "Ergenekon" şiirini okuyan Dr. Mithat Bey, eski Türk tarihinde karşılaşılan zorlu dönemlere atıfla Mondros Mütarekesi sonrasında karşılaşılan benzer durumu ortaya koymuştu. Konuşmasını: "İşte Ergenekon mütareke devrindeki Türk vatanıdır. Porteçine de Gazi Mustafa Kemal'dir. Yaşasın Gazi ve Gazi Türkiyesi!" diyerek sonlandırmıştı. Dinleyicilerin coşkun alkışlarıyla karşılanan bu söylevin ardından merasime nihayet verilmişti.¹³

Akşam halkevinde, belediye meydanlığında, zabıt yurdunda ve kışlalarda eğlenceler organize edilmişti. Askerler, esnaf ve geniş katılımlı bir halk kitlesi ile fener alayı düzenlenmişti. Halkevinde düzenlenen müsamereyi izleyenler arasında Vali Ali Rıza (Oskay), Milletvekili Mehmet Şükrü (Güleç), Belediye Başkanı Mehmet Vasıf Bey ile memurlar, CHF İdare Heyeti, gençler, öğretmenler, öğrenciler ve esnaf teşekkülleri de vardı. Saat 20'de başlayan merasim ayakta okunan İstiklal Marşı ile başlamıştı. Ardından Halkevi Başkanı Şevket Bey sürekli alkışlar ve takdir ifadeleri ile karşılanan: "Gazimiz ve İnkılâba Hizmetleri" konulu bir konferans vermişti. Bu münasebetle Umumî Harp'in sonunda ne yapacağını şaşırان ve perişan bir durumda olan Türk milletini emsalsiz bir irade ve cesaretle yeniden kuran Gazi Mustafa Kemal'i yâd etmek üzere icra edilen "Gazi Günü" nün Bolulular tarafından kutlandığını ifade etmişti. Şevket Bey'in ifadeleriyle mevcut nesil, yıkılan ve yeniden inşa edilmeye çalışılan bir dünya içinde idi. Osmanlı Devleti ve dâhil olduğu grup Umumî Harp içinde tedavi edilmez yaralar almıştı. Savaşın sonunda dünyadaki siyasi, iktisadi ve askerî koşullar tamamen değişmişti. Osmanlı Devleti'ne nihayet vermek gibi elim şartları kapsayan Mondros Mütarekesi'ne teslim

13 "Mithat Beyefendi'nin Nutku", *Bolu*, 9 Mart 1933, s.5.

olan, sonrasında ise Sevr’de esareti kabul eden Osmanlı idaresinin perişanlığı müttefiklerini bile geride bırakmıştı. Devlet yıkılmış, düzenli kuvvetler dağılmış, silahlara ve vasitalara el konulmuş, devleti idare edenler düşmanla işbirliği yaparak millete ihanet etmişti. İtilaf devletleri ülkenin muhtelif yerlerini ve hatta hükümet merkezi olan İstanbul’u işgal etmişlerdi. Bu gelişmeler doğrultusunda ne saltanat ve taraftarları ne zafer sarhoşluğu içindeki Hristiyan Avrupa perişan bir durumda bulunan Türk yurdunda bir direniş hareketine ihtimal vermiyordu. Bu tedirgin edici durum karşısında Türk münevverlerinden bir kısmı bile kurtuluş ümidini muhtelif devletlerin himayesine girmekte görüyordu. Şevket Bey bu hususta şunları ifade etmişti:

“Yeis, fütür ve ümitsizlik umumileşmiş ve her tarafı istila etmişti. Memleket ve millet düşman çizmeleri altında ezilir ve inlerken, imparatorluk Sevr’in karışık ağları içinde kıvranıp, can çekişirken Türk milleti bir an geriye baktı ve orada ihtiyar tarihin beşer sergüzeştini hikâye ettiği günden beri Türk milletine esaret halkası vurulmadığını gördü. Ve içinde asırların kaydattığı bir asalet duydu. Ona bu maziyi bir gösteren oldu. Bu ışık ilk günlerde müphem gibiydi. Fakat yol göstericinin eşi bulunmayan iradesi bir an içinde Türk milletinin kalbinde nihayetsiz bir itimat uyandırdı. Fener bir lamba, lamba bir ampul, ampul bir projektör oldu. Bu büyük yol gösterici, bütün vilayet namuna gününü takdis ettiğimiz, millî şükran borcunu ödemeye çalıştığımız ve bugün şerefle başımızda taşıdığımız Büyük Gazi idi.”

Mustafa Kemal Paşa’nın Erzurum ve Sivas Kongrelerinde esaslarını tespit ettiği Misâk-ı Millî’yi Birleşik Krallık Başvekili Llyod George ve Yunanistan Başvekili Eleftherios Venizelos’tan, Birleşik Krallık İşgal Kuvvetleri Kumandanı General Charles Harington’a ve İstanbul Hükümeti Dâhiliye Vekili Ali Kemal’den Padişah Mehmet Vahdettin’e kadar millî harekâtın karşısında duran bütün isimler küçümseyici bir tavırla karşılaşmıştı. Çünkü millî irade Misâk-ı Millî ile “kurtuluş berati”ni ilan etmekle birlikte ülke esasen bir enkaz, Millî Mücadele’nin önderi Mustafa Kemal Paşa da ferman ve fetvalarla idama mahkûm edilen bir asi durumunda idi. Fakat bu bakış açısı Türk tarihine ve Türk milletine vakıf olmayan cahillere aitti. Buna karşılık Millî Mücadele ve millî şeref uğrunda hayatını ve rütbelerini tereddüt göstermeden feda eden bir Mustafa Kemal vardı. Batı Cephesi’nde elde edilen nihai askerî zaferle işgal kuvvetleri millî sınırların dışına atılmış ve Sevr Muahedesi geçersiz kılınmıştı. Bununla birlikte dört tarafı siyasi hasımlar ve iktisadi kısıkaçlar ile çevrilmiş vatan toprakları üzerinde korkusuzca yaşayabilmek için Osmanlı döneminde Avrupa devletlerine verilmiş olan imtiyazların da kaldırılması gerekiyordu. İmtiyazlarıyla Türk gümrüklerini kontrol eden Avrupalılar Türk sanayii ve ticaretinin gelişmesine, Türk malının dünya piyasasında yer tutmasına engel teşkil ediyordu. Lozan Sulh Muahedesi ile kaldırılan imtiyazlar Türk ticaret ve sanayiini rahatlatmış, millî potansiyellerin harekete geçirilmesini sağlamıştı. Aynı zamanda Türkiye’de yaşayan Hristiyan azınlıkların adli, dini ve sosyal alanlarda elde ettikleri imtiyazlar ile Fener Patrikhanesi ile Hahamhanesinin,

azınlık mekteplerinin millî menfaatleri tehdit eden faaliyetleri de kontrol altına alınmıştı. Türk milleti, Sevr Muahedesi'ni imzalayan ve bu suretle ihaneti bir kere daha gözler önüne serilen saltanat müessesesini de kaldırarak yerine feyizli bir devlet sistemi olan cumhuriyeti kabul etmişti. Gazi Mustafa Kemal'in ülkeye yaptığı en büyük hizmet asırlardan beri kökleşmiş, ruhlara ve zihinlere yerleşmiş çoğu dini yanlış yorumlayan çağdışı müessese ve zihniyetlerin millî istiklali tehlikeye atmadan ortadan kaldırabilmesi olmuştu. Çağdışı bir zihniyetle körpe zekâları söndüren medrese, tasavvuf perdesi arkasında sosyal yapıyı zedeleyen tekke teşkilatı ve müesseseleri tarihe intikal etmişti. Ayrıca: "esasî değişmeyen şeriat kaideleriyle, mütemadiyen değişen dünya mesaili hakkında hüküm veren şer'i mahkemeleri" yerini çağdaş bir adli sisteme bırakmıştı. Bu hamle Osmanlı islahatçıları ile Mustafa Reşit, Ali ve Mithat Paşa gibi tanzimatçıların bile bir türlü başaramadığı bir yenilik hareketi idi. Medeni hayata yön veren kılık kıyafet inkılabı ile millî eğitim faaliyetlerini kolaylaştıran yeni Türk harfleri ise Gazi Mustafa Kemal'in Türk milletine yeni hediyeleri idi. Bütün bu yorumların ardından Şevket Bey dünyanın gıpta ile takip ettiğini belirttiği inkılap hamlesine ilişkin olarak şunları ifade etmişti:

"İçimizden herhangi birimiz yüksek huzurlarınızda pek muhtasar olarak saydığım bu ve emsali hizmet ve fedakârlıklardan yalnız bir tanesini yapmış olsaydı, şüphesiz tarihler onu millet hadimi büyük adam diye sahifelerine geçirmeyi bir borç bilir ve bir şeref telakki ederdi. Ve milletler onu azizler derecesine yükseltirdi. Hâlbuki Gazi: en müşkül şartlar içinde Türk milletini büyük, en büyük felaketten ve düştüğü en derin bir zilletten kurtardı. Milletimizin tarihine Anafartalar'dan Sakarya'ya, Sakarya'dan İzmir kıyılarına, cumhuriyetten yeni Türk harflerine kadar sayılmayacak derecede büyük şeref ve zaferler hediye etti. Bu büyük ve en büyük vatanperver bütün bu hizmetlerini, saltanatın yaldızlı üniforma ve rütbelerini büyük bir feragatle kendisine tevcih edenlerin suratlarına fırlatarak ordunun bir neferi, aziz Türk milletinin bir ferdi sıfatıyla yaptı..."

Şevket Bey'in ifadeleriyle, bu hizmet ve fedakârlıklarına karşı Türk milleti Gazi Mustafa Kemal'e lâyık olduğu sevgi ve saygıyı her fırsatta göstermekle yükümlü idi. Bu yaklaşım, gelecek nesillere bırakılacak en kıymetli miras olacaktır. Her yıl kutlanan "Gazi Günü" vesilesiyle Bolulular ülkenin kurtarıcısına vefa borcunu coşkun bir tezahürat eşliğinde bir nebze de olsa ödemiş olacaktır.¹⁴

Bu konuşmanın ardından Merkez İlk Mektebi Başöğretmeni Sermet Bey "Mustafa Kemal" başlığı ile halkın coşkusunu artıran bir şiir okumuştur. Bolu gençlerinden Hüseyin Bey muhtelif konularda bir monolog söylemişti. Halkevi Güzel Sanatlar Komitesi ince saz heyeti "Kozanoğlu" ve "İzmir Dağlarında" türkülerini icra etmişti. Gece, Halkevi Başkanı Şevket Bey'in iştirakçilere teşekkür ettiği bir konuşma ile sonlanmıştı.¹⁵ Etkinliğin ardından Şevket Bey

14 "Bolu'nun Gazi Günü", *Bolu*, S.889, 9 Mart 1933, s.3-4.

15 "Bolu'da Gazi Günü", *Bolu*, S.889, 9 Mart 1933, s.2, 5-6; Ayrıca bkz.; Ali Saip, "Bolu'da Gazi Günü'nün Tes'idi, *Cumhuriyet*, S.3181, 15 Mart 1933, s.5.

tarafından “Gazi Günü”nü kutlamak üzere Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal’e çekilen telgraf ise şu şekilde idi:

“Bolumuzun büyük isminize ayırdığı 6 Mart gününü köylü ve şehirli bütün halk görülmemiş bir coşkunluk ve taşkınlık içinde geçirdi. Türk tarihinin en uğurlu devrine giden yüksek iradenizi bir daha gönlümüze sinmiş bulduk. Açtığımız yolda olanca takatiyle ilerleyecek bir varlık olduğumuzu size tekrar duyurmaya can atıyor ve bunu ömrümüzün tek şerefi biliyoruz. En büyüğümüze sonsuz sevgi ve saygılarımızı sunarken göğsümüzün heyecandan kabardığını arz eylerim efendim.”

CHF Bolu Vilâyet Heyeti Başkanı Dr. Mithat Bey ise Gazi Mustafa Kemal’e: *“6 Mart Gazi Günü, Bolu halkının cidden coşkun ve emsalsiz tezahüratı ile tes’it edilirken yüksek şahsiyetinizin, asil Türk milletinin remzi olan kıymetli hüviyetinizin önünde hürmetle bir kere daha eğilen Boluluların candan gelen öz duygularını, minnet ve tazim borçlarını arz ile sonsuz saygılarını sunarım efendim.”* şeklinde bir telgraf göndermişti.

Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal’in Dr. Mithat, Bolu Valisi Ali Rıza (Oskay) ve Halkevi Başkanı Şevket Bey’e gönderdiği cevabi telgraf ise: *“Muhterem Bolu halkının hakkında gösterdikleri çok asil ve necip duygulardan dolayı teşekkür ve sevgilerimin iblağımı rica ederim.”* şeklinde olmuştu.¹⁶ Etkinliğe katılmayan Bolu milletvekilleri de “Gazi Günü” nedeniyle Dr. Mithat Bey’e kutlama telgrafı çekmişlerdi. Bu münasebetle Cevat Abbas Bey: *“Zatı âlinizin ve arkadaşlarınızın yüksek muhabbet ve teveccühlerini gösteren telyazınıza teşekkürü bizzat yapmayı vazife bildim; fakat bakımında bulunduğum doktor, yolculuğumun önüne geçtiğinden kutlu gününüze gelemediğimi arz eyler; bütünlüğümle büyük gününüzü tebrik ve tebci eder, hasretle hepinizin gözlerinden öperim.”* demişti. Emin Cemal (Suda) Bey: *“Pek kıymetli günde aranızda bulunmak emsalsiz bir şerefti. Ancak buradaki işlerim ayrılmak imkânı vermemiştir. Davetinize arzı şükran eder, daha birçok senelerin sevinçli günlerine erişmenizi dilerim.”* şeklinde bir telgraf göndermişti. Son olarak Hasan Cemil (Çambel) Bey: *“Bolu’nun şuurlu vatansever halkının Gazi Bayramı’nı kutlular; hasretlerimi, hürmetlerimi, sevgilerimi sunarım efendim.”* diyerek tertip edilen kutlama programı hususundaki memnuniyetini Dr. Mithat Bey’in şahsında Bolu halkı ile paylaşmıştı. 1933’teki “Gazi Günü” etkinlikleri önceki yıla göre daha kapsamlı ve coşkun bir şekilde geçmişti. Gündüz yapılan etkinliklerin ardından gece her tarafta fener alayları tertip edilmiş ve geç vakte kadar eğlenilmişti.¹⁷ Etkinliklerin “Gazi Günü” ismiyle 1934’te son kez icra edildiği görülmektedir.

16 “Büyük Reisi Cumhurbaşamız Gazi Hazretlerine Çekilen Telgraflar”, *Bolu*, 9 Mart 1933, s.2.

17 “Bolu’da Gazi Günü”, *Akşam*, S.5201, 2 Nisan 1933, s.6.

Bolu'da Atatürk Günü Kutlamaları

Bolu halkının kararıyla Bolu'da 1931'den itibaren her sene "Gazi Günü" adı ile kutlanan 6 Mart günü, Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal'in 17 Temmuz 1934'te Bolu'yu ziyaret etmesiyle yerini "Atatürk Günü"ne bırakmıştı. Cumhur reisi Gazi Mustafa Kemal, İstanbul'da düzenlenen 2. Türk Dil Kurultayı'na katılmak üzere belirlenen resmî program çerçevesinde 1934 yılı temmuz ayı içinde Bolu üzerinden İstanbul'a geçmişti. Bu şekilde 17 Temmuz'da Gerede-Yeniçağa üzerinden Bolu'ya ulaşmış, bir gece Bolu'da kaldıktan sonra 18 Temmuz'da Düzce üzerinden İstanbul'a hareket etmişti.¹⁸ Bu münasebetle söz konusu ziyareti takip eden yıllarda Gazi Mustafa Kemal'in 17 Temmuz'da Bolu ve Gerede'de, 18 Temmuz'da ise Düzce'de geçirdiği günlerin anıları "Atatürk Günü" adı ile düzenlenen programlar vesilesiyle yâd edilmiş ve bu günler coşku içinde kutlanmaya başlanmıştı.

Bunların dışında kutlama vesilesi farklı olmakla birlikte Bolu'nun Göynük ve Akçakoca ilçelerinde de icra edilen "Atatürk Günü" kutlamalarından kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Millî Mücadele döneminde Büyük Taarruz için hazırlık yapıldığı sırada TBMM Reisi ve Başkumandan sıfatıyla Gazi Mustafa Kemal, Fransız Yazar Claude Farrère ile 18 Haziran 1922'de İzmit'te bir görüşme gerçekleştirmişti. Bu münasebetle İzmit'e gitmek üzere güzergâhı üzerinde bulunan Bolu sınırları dâhilindeki Göynük'e de gelmişti. Gazi Mustafa Kemal burada belediye bahçesindeki kamelya önünde dinlenmişti. Gazi'nin Göynük'e geldiği 13 Haziran günü Göynük Belediye Meclisince 1936'da "Atatürk Günü" olarak kabul edilmiş ve ilerleyen süreçte Cumhuriyet Meydanı olarak kabul edilen ziyaret mahalline bir Atatürk anıtı dikilmesi hususunda çalışmalara başlanmıştı.¹⁹ Akçakoca'nın ilçe statüsüne kavuştuğu 7 Eylül 1935 tarihi de yörede "Atatürk Günü" olarak kabul edilmişti. Söz konusu tarihte ilçede günün anlam ve önemine dair verilen söylevlerin ardından kayık yarışları ve fener alayları düzenlenmişti.²⁰ Takip eden yıllarda da 7 Eylül günü Akçakocalılar tarafından bir bayram havası içinde kutlanmaya devam etmişti. Örneğin 1937'de icra edilen tören münasebetiyle defne dallarının arasında Türk ve CHP bayrakları ile süslenen Cumhuriyet meydanında kaymakam ve memurlar hazır bulunmuştu. Tören halkevi sporcularının söylediği İstiklal Marşı ile başlamıştı. Kürsüye gelen Belediye Başkanı Talat Uğur: "Asil Türk milletinin sinesinde saklı bulunan yüksek varlık cevherini zincirleyen mazideki yanlış idare sistemlerinin Akçakocalıları da çok yakından etkilediğini, buna karşılık cumhuriyet döneminde bu zincirlerin kırıldığını" belirtmişti. İkinci olarak kürsüye gelen Halkevi Başkanı

18 Erol Evcin, "Gazi Mustafa Kemal'in Bolu'yu Ziyaretleri", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.21, Bahar 2015, s.137 vd.

19 "Göynük Atatürk Anıtı ve Panayırı", *Ulus*, 13 İlkteşrin 1936, s.2; "Göynük'te Atatürk Anıtı", *Bolu*, S.1069, 5 İkinci teşrin 1936, s.2.

20 "Akçakoca'da Atatürk Günü", *Ulus*, 9 Eylül 1935, s.3.

Vasıf Peker “Atatürk Günü” nün Akçakocalılar tarafından millî bir heyecan içinde kutlandığını dile getiren bir söylev vermişti. Takiben belediyenin öncülüğünde muhtelif eğlenceler düzenlenmiş, spor sahasında Halkevi Spor Kolu tarafından atletizm ve futbol karşılaşmaları yapılmıştı. Tören sırasında halkın Atatürk’e olan sevgi ve saygısı ve cumhuriyet rejimine olan bağlılığı cumhur reisliği makamına çekilen bir telgraf vasıtasıyla iletilmişti.²¹

Bu kısa açıklamadan sonra Atatürk’ün ziyareti nedeniyle her yıl 17 Temmuz’da Bolu şehir merkezi ile Gerede’de ve 18 Temmuz’da Düzce’de icra edilen kutlama programlarına ayrıntılarıyla göz atabiliriz. Gazi Mustafa Kemal’in Bolu’ya gelişi halk için bir coşku ve heyecan vesilesi olmuştu. Her yaştan ve kesimden Bolulu Gazi’nin şehirde bulunduğu süre içinde bu mutluluğu yaşamış; bu münasebetle karşılama, kutlama ve uğurlama etkinlikleri düzenlemişti. Şehir al bayraklarla süslenmişti. Çolukçocuk, genç ihtiyar bütün halk meydanlara dolmuştu. Dört bir yanda davulların çalındığı şehirde halk şenlikler yapmıştı. Bolu adeta bir bayram havası yaşamıştı. Gazi Mustafa Kemal o gece Bolu Halkevi’nde kalmış, seyahati boyunca Bolu merkez ve ilçelerinde halkın dilek ve taleplerini dinlemişti.²² Bu vesileyle Bolu halkına hitaben söylediği: “Bolu’yu ve sizleri gördüğümden dolayı sevinç içindeyim. Gösterdiğiniz yürekte gelme yüksek duygularınıza teşekkür ederim.” şeklindeki sözler halkta büyük bir heyecan ve neşe uyandırmıştı.²³ Öğretmen Muzaffer Şadi, Bolu gazetesinde duygularını: “Dünya kurulduğu ilk günden beri / Türklük varlığının bir hak eseri/Bugün uzak, yakın Bolu köyleri/Yaşıyor en şanlı saatlerini” şeklinde devam eden bir şiir ile açıklamıştı. İlk mektep 5. sınıf talebesi Mehmet Füzuran ise: “Bolu’da başlamıştır Gazi düğünü/Ey! Bugün Bolu için en şerefli düğündür/ Dünya tarihine sığmayan en büyük gündür/Ey! Bolu bugün sevin, bugün öğün Gazi’ne/ Sende girdin bugün cumhuriyet tarihine” mısrası ile Gazi Mustafa Kemal’in ziyaretinin Bolulular için arz ettiği önemi dile getirmişti.²⁴

“Atatürk Günü” nün ilk yıl dönümü olan 17 Temmuz 1935’te Bolu’da samimi bir kutlama programı hazırlanmıştı. Şehir günler öncesinden bayraklarla donatılmıştı. Belediye, tayyare ve orman binalarının önünde süslü taklar kurulmuştu. Kutlama günü tören sabah saat 9’da başlamıştı. Davullar ve halkevi bandosu önde olmak üzere izciler, esnaf cemiyetleri ve halk bir geçit alayı yaparak “Yaşa Atatürk” sesleriyle CHP binası önünde toplanmıştı. Burada CHP Bolu Başkanı Emin Yerlikaya bu kutlu günün tarihçesinden ve Bolululara bu sevinci yaşatan Atatürk’ün gerçekleştirdiği inkılap hareketinden bahseden bir konuşma yapmıştı. Birlik, beraberlik ve sevgi temeli üzerine inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti’nin evrensel ölçekte arz ettiği önemi anlatmıştı. Ardından belediye binasına yürünmüş ve burada Belediye Başkanı Reşat Aker günün anlam ve

21 “Akçakoca’da Atatürk Günü”, *Bolu*, S.1111, 2 Eylül 1937, s.1.

22 Tarık Ziya, “Atamız Yine Gel!”, *Bolu*, S.1156, 17 Temmuz 1938, s.2; Hasan Yaman, “Atatürk’ün Bolu’ya İlk Gelişi”, *Bolu*, S.1206, 20 Temmuz 1939, s.3.

23 “Bolu Sevinç İçinde”, *Bolu*, S.956, 19 Temmuz 1934, s.1-2.

24 Muzaffer Şadi, “Hoş geldin”, *Bolu*, S.956, 19 Temmuz 1934, s.2; Mehmet Füzuran, “17 Temmuz 1934 Günü”, *Bolu*, S.956, 19 Temmuz 1934, s.3.

önemini dile getiren bir söylev vermişti. Takiben vali ve belediye başkanı tarafından çocukların alkışları arasında bir çocuk bahçesinin açılışı yapılmıştı. Bahçe Atatürk'ün şerefine şehrin çocuklarına armağan edilmişti. Çocuk bahçesi önünde belediye muhasibi ile Ortaokul Beden Eğitimi Öğretmeni Mehmet Can halka hitap etmişti.²⁵ Ardından Kayalı Çeşmesi'nin ve fenni mezbahanın açılış töreni gerçekleştirilmişti. Mezbaha önünde belediye doktorunun verdiği coşkun söylev dinlenilmişti. Takiben Atatürk'e sevgi, saygı ve minnet duygularını ifade eden telgraflar çekilmişti. Bu sevinçli günlerinde Bolululara eşlik etmek üzere belediye başkanının davetiyle gelen misafirler, Bolu milletvekilleri Emin Cemal Suda, Mithat Denli ve Konya Milletvekili Bahire Bediz (Morova) de etkinlikte hazır bulunmuştu. Atatürk, 17 Temmuz 1934'te Bolu'ya geldiği günün akşamı Bahire Hanım'a milletvekilliği teklifinde bulunarak ona öz Türkçe "Bediz" soyadını vermişti.²⁶ Bu şekilde Konya milletvekili seçilen Bahire Hanım o gecenin yıl dönümü şerefine Bolu Halkevi salonunda 400 kişilik bir suare vermişti. Bahire Hanım'ın verdiği suareye kalabalık bir davetli grubu katılmıştı. Gece askerlerin de katılımıyla büyük bir fener alayı düzenlenmişti. Havai fişek gösterisi yapılmıştı. Halkevi halka sinema gösteriminde bulunmuştu.²⁷ Kutlama programı kapsamında Bolu'da bulunan milletvekilleri beraberlerinde CHP Vilayet İdare Kurulu Başkanı Emin Yerlikaya ve Belediye Başkanı Reşat Aker olduğu halde Gerede, Mudurnu ve Göynük'ü dolaşarak halkla yakın temas kurmuştu.²⁸ Günün anlam ve önemine binaen Nebahat Omay'ın Bolu gazetesinde yer alan "Bolu'da Atatürk Günü" adlı şiiri: "Türk'e Türk oluşunu tanıtan duyurandır/Bu duyuşla övünen bütün bir Türklük vardır/Kadın, kız, nine, oğul 'biz' olan er yürekler/O yüce ünden hızla yurda canını ekler/Yılın her bir gününe az görürdük bu adı/Atatürk' kanımızın sıcağı olmasaydı." mısraları ile bitiyordu.²⁹ Emin Yerlikaya kutlamalar vesilesiyle Cumhuriyet reisi Atatürk'e gönderdiği telgrafta şunları ifade etmişti:³⁰

"Bolu'yu şerefliendirdiğiniz mutlu günün yıl dönümü olan 17 Temmuz Atatürk Günü'nü Bolulular ve partililer içten gelen bir sevinçle köylüsü ve şehirlisi kaynaşarak coşkun şenliklerle kutladılar, parti önünde toplandılar. Türk ulusunu en kara günlerden en ışık günlere ulaştıran büyük kurucu ve kurtarıcılarına minnet ve sonsuz saygılarının eriştirilmesini dilediler. Yaratıcı ve yükseltici ellerinizi içten saygılarla öperek sunarım."

Buna karşılık olarak Cumhuriyet reisi Atatürk: "Bolu'ya uğradığım günün yıl dönümü münasebetiyle bana gönderdiğiniz telgraftan dolayı teşekkür ederim." şeklinde bir cevabi telgraf göndermişti.

25 "Bolu'da 17 Temmuz Atatürk Günü", *Bolu*, S.1005, 18 Temmuz 1935, s.1.

26 "Gazi Hazretlerinin İltifatları", *Bolu*, S.957, 26 Temmuz 1934, s.1.

27 "Bolu'da Atatürk Günü'ne Hazırlık", *Ulus*, 3 Temmuz 1935, s.5; "Bolu'da Atatürk Günü ve Sosyal Yardım", *Ulus*, 28 Temmuz 1935, s.5; "Bolu'da Atatürk Günü Eşsiz Şenliklerle Kutlandı", *Ulus*, 19 Temmuz 1935, s.3; "Suare", *Bolu*, S.1005, 18 Temmuz 1935, s.1; "Bolu'da Atatürk Günü ve Sosyal Yardım", *Ulus*, 28 Temmuz 1935, s.5;

28 "Saygılarımız", *Bolu*, S.1007, 1 Ağustos 1935, s.1.

29 "Bolu'da 17 Temmuz Atatürk Günü", *Bolu*, S.1005, 18 Temmuz 1935, s.3

30 "Telgraflar", *Bolu*, S.1007, 1 Ağustos 1935, s.1.

Yukarıda izah ettiğimiz üzere 17 Temmuz aynı zamanda Gerede'nin de "Atatürk Günü" idi. Bolu'ya geçişi sırasında Gerede'yi de ziyaret eden Atatürk'ü yakından gören Geredeliler bundan böyle 17 Temmuz'u "Atatürk Günü" olarak kutlamaya karar vermişti.³¹ Benzer şekilde 18 Temmuz da Düzce'nin "Atatürk Günü" olarak kutlanmaya başlanmıştı.³² 1935 yılı kutlamaları çerçevesinde Gerede ve Düzce'de söz konusu günler halkın coşkun şenlikleri ile geçmişti. Bu iki ilçede her taraf taklar ve bayraklarla süslenmişti. Gündüz pehlivan güreşleri yapılırken gece müsamereler verilmiş, fener alayları düzenlenmişti.³³ Bu günleri büyük bir bayram olarak yaşayan Düzce ve Geredeliler, Cumhur reisi Atatürk'e karşı derin saygı ve bağlılıklarını bu vesile ile bir kez daha gösterme fırsatı bulmuştu. Örneğin Gerede'de saat 9'da Tuz Pazarı alanında toplanan halkın arasından bazı hatipler günün anlam ve önemi hakkında konuşmalar yapmıştı. Bu doğrultuda Türk milletinin tarihte oynadığı etkin rol ile Atatürk'ün siyasi ve askeri dehası üzerinde durulmuştu. Ardından halkevi bandosu önde olduğu hâlde esnaf cemiyetleri ve halkevi üyeleri yapılan resmigeçide iştirak etmişti. Öğle vakti saat 12'de Esentepe çamlığında 6 bin civarında ilçe halkı, 5 bin civarında da çevre köy ve ilçelerden gelen halkın huzurunda bir pehlivan güreşi düzenlenmişti.³⁴

1936'da Bolu'da "Atatürk Günü" kutlamaları için CHP teşkilatı ile belediye tarafından hazırlıklara başlandığı ve bunun için hususi bir komite oluşturulduğu görülmektedir.³⁵ Bu münasebetle milletvekilleri de dâhil olmak üzere birçok kişiye davetiye gönderilmişti.³⁶ Gazi Bulvarı, Gölyüzü Çocuk Bahçesi ve Cumhuriyet meydanının genişletilmesine ilişkin belediye çalışmalarının tamamlanarak bunların "Atatürk Günü"nde açılması öngörülmüştü.³⁷ "Atatürk Günü" Bolu Halkevi'nin organizasyonu ile civar bölgelerden gelen genç, yaşlı, kadın erkek, köylü şehirlî binlerce kişiden müteşekkil bir halk kitlesi ve coşkun tezahürlerle kutlanmıştı. Milletvekillerinin de bulunduğu etkinlikler vesilesiyle şehir baştanbaşa bayraklar, çam dalları ve fenerlerle donatılmış, dört bir yanda taklar kurulmuştu. Saat 10'da başta bando olduğu halde esnaf kuruluşları, halk ve mektepliler birbirinin peşi sıra caddeleri dolaşmıştı. Öğretmen Mehmet Can'ın idaresinde ortaokul öğrencileri de yürüyüşte yer almıştı. Etrafı çelenkle süslenmiş, 17 Temmuz tarihinin işlendiği oyma bir levha taşıyan 3 kız öğrenci ile Atatürk'ün kabartma resmini taşıyan 2 asker yürüyüşe öncülük etmişti. Etkinlikte bayraklarla ve yeşil çam dalları ile bezenmiş iki otomobil de yer almıştı. İlkokul öğrencileri bu kortejin arkasından kendilerine tahsis edilen

31 "Gerede'de 17 Temmuz Günü", *Bolu*, S.1003, 4 Temmuz 1935, s.1.

32 "Bolu'da Atatürk Günü ve Sosyal Yardım", *Ulus*, 28 Temmuz 1935, s.5.

33 "Düzce ve Gerede'de Atatürk Günü", *Ulus*, 21 Temmuz 1935, s.1. "Düzce ve Gerede'de Atatürk Günü", *Ulus*, 21 Temmuz 1935, s.1; "Düzce ve Gerede'de Atatürk Günü", *Ulus*, 21 Temmuz 1935, s.1.

34 "Gerede'de Atatürk Günü", *Cumhuriyet*, S.4000, 5 Temmuz 1935, s.2; "Gerede'de 17 Temmuz Günü", *Bolu*, S.1007, 1 Ağustos 1935, s.2.

35 "Atatürk Günü", *Bolu*, S.1052, 2 Temmuz 1936, s.1.

36 "17 Temmuz Atatürk Günü", *Bolu*, S.1045, 14 Mayıs 1936, s.1; "Atatürk Günü", *Bolu*, S.1054, 16 Temmuz 1936, s.1.

37 "Atatürk'ün Bolu'ya Ayak Bastığı Gün", *Bolu*, S.1048, 4 Haziran 1936, s.1.

alana gelmişti. İstiklal Marşı ile başlayan tören kapsamında belediye, parti ve Cumhuriyet meydanında hatipler "Atatürk Günü" hakkında coşkun söylevler vermişti.³⁸ Halkevi Başkanı Mehmet Lütfi Gören, kutlamalar çerçevesinde parti önünde verdiği söyleve şu cümlelerle başlamıştı:³⁹

"17 Temmuz bizi yüce sevgimize kavuşturan kutsal bir gündür. 17 Temmuz Bolu ilinde 'Atatürk Günü' olarak yerleşmiştir. 17 Temmuz 1934 günü büyük yaratıcının aramızda bulunmakla her birimize verdiği sıcaklık bizimle birlikte yaşayacak ve evlatlarımıza da intikal edecektir. Bu sıcaklık ve heyecan 17 Temmuz günü her Boluluyu sevinçle vaktinden önce uyandırmaktadır. İşte burada o sıcaklık ve o heyecanla bu güzel günü kutlulamak için toplanmış bulunuyoruz."

Gören, takiben Atatürk'ün Türk yurdunu parçalanıp işgal edilmekten kurtaran ve geliştiren, Türk milletini koruyan ve yaşatan tarihî bir şahsiyet tarif etmişti. Onun, Türk vatani ile özdeşleştiğini ve bu suretle millet tarafından kendisine "Atatürk" soyadının verildiğini vurgulamıştı. Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale'yi düşman işgalinden korumak ve savaşın seyrini Türkler lehine değiştirmek suretiyle başarısını bütün dünyaya göstermişti. Suriye'de bozguna uğrayan orduları bir araya getirerek İtilaf kuvvetlerinin Anadolu'ya geçmesini engellemişti. Dahası Millî Mücadele döneminde Sevr Muahedesi'ne karşı bütün rütbe, nişan ve mevkilerini atarak bir nefer gibi milletin arasına karışmıştı. Milletinden aldığı kuvvetle birbiri ardına parlak zaferler kazanarak yurdu işgalcilerden kurtarmıştı. Sultanlık, halifelik gibi milleti uçuruma sürükleyen yapıları yıkmıştı. Millete ihanet eden hainleri kovmuştu. Hâkimiyet hakkını millete vermişti. Türk milletine parlak bir gelecek temin eden cumhuriyeti kurmuştu. Kültürel alanda büyük çaplı inkılaplar yapmış, Türk kadınının medeni haklara kavuşmasını sağlamıştı. Ülkeye faydalı, çağdaş yaşayışa ve gelişmeye açık kanunların yürürlüğe girmesini temin etmişti. Türklüğe yeni bir güç vermiş ve Türk yurdunu yeniden inşa etmişti. Binlerce yıllık Türk tarihinin kaynakları üzerinde durmak suretiyle Türk çocuklarının tarihten kuvvet almalarını temin etmişti. Dünyanın en zengin lisanları arasında yer alan Türkçeyi yabancı lisanların tasallutundan kurtarmıştı. Türk yurdunu yeniden kurmuştu. Türk milletine güven telkin etmiş, dünya milletleri içinde şerefli bir yer açmıştı. Halkın yüzünü güldürmüş, gücünü dünyaya tanıtmıştı. Bu ifadelerin ardından Gören, icra edilen merasim vesilesiyle Bolulular adına Atatürk'e içten minnet ve bağlılık duygularını açıklama fırsatı bulduğundan övünç ve sevinç duyduğunu dile getirmişti. Konuşmasını: "Yaşa! Sen çok yaşa Atatürk! Yaşa! Acuna düzen veren Koca Türk!" ifadesiyle tamamlamıştı.

Bu söylevin peşi sıra Sakarya Okulu öğretmenlerinden Fevzi Kutlu bir konuşma yapmıştı. Takiben aynı okuldan bir kız öğrenci Atatürk hakkında bir şiir okumuştur. Ardından bando önde olarak geçit resmi düzenlenmişti. Halkın iştirakiyle İsmet İnönü Caddesi-Buğday Pazarı yoluyla belediye

38 "Atatürk Günü", *Bolu*, S.1055, 23 Temmuz 1936, s.1-2.

39 "Halkevi Başkanı Lütfi Gören'in Parti Önündeki Söylevi", *Bolu*, S.1055, 23 Temmuz 1936, s.2.

önüne gelinmişti. Burada Belediye Başkanı Reşat Aker günün anlam ve önemi hakkında bir konuşma yapmıştı. Atatürk'ün Bolu'ya ayak bastığı 17 Temmuz'un Bolulular için en büyük saadet ve bayram günü olduğunu belirterek başladığı konuşmasında Boluluların o tarihe kadar bu büyük liderin şehre geleceği günü hasretle beklediğini ifade etmişti. Bu bekleyiş 2 yıl önce bugün sona ermişti. Anadolu, işgal kuvvetlerinin yanı sıra saltanat idaresinin yarattığı sorunlardan büyük zarar görmüştü. Yunan kuvvetleri Büyük Taarruz ve Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nde elde edilen zaferle bozguna uğratılmış ve ülke işgalden kurtulmuştu. Saltanat kaldırılarak ülkeyi uçuruma sürükleyen işlevsiz bir kurum bertaraf edilmişti. Aker: *"Atatürk'e Türk milletinin uçsuz mazisiyle sonsuz atisi beraber borçludur. O yalnız vatani değil; vatanın ezeliyetiyle ebediyetini de kurtardı. Atatürk bizim yalnız en büyüğümüz değil, kutsiyetimizdir."* diyerek sözlerine devam etmişti. Hâlihazırda hür ve müstakil yaşayan Türk milletinin Atatürk'e çok şey borçlu olduğunu vurgulamıştı. Aker'in konuşması: *"Bayramınız kutlu olsun mes'ut Bolulular, var olsun Atatürk!"* sözleri ile bitmişti.⁴⁰ Halkın alkışları arasında icra edilen geçit resmi ulu yol-hastane yolu-İsmet Paşa yolu ile devam ederek CHP binası önünde sonlanmıştı. Belediye Başkanı, Orta Mektep salonunda misafirlere günün şerefine 200 kişilik öğle yemeği vermişti. Yemekte söylevler verilmişti. Ardından Halkevi Abant ve Yeşilova Spor Kulüpleri bir maç yapmıştı. Akşam Cumhuriyet meydanında ellerinde meşalelerle bir araya gelen halka sosyal teşekkül ve esnaf cemiyeti yetkilileri, öğrenciler ve askerler de iştirak etmişti. Halkın bir kısmı ordu evinde caz müzik dinlemiş, bir kısmı da alanda davulların eşliğinde düzenlenen kutlamalara iştirak edip, sabaha kadar eğlenmişti.⁴¹ Cumhuriyet meydanında millî oyunlar oynanmış ve askerî parkta bir "garden parti" verilmişti.⁴² Matbaa Müdürü Esat Yılmazlı yaptığı konuşmada Bolu halkının: *"Türk milleti adına dünya tarihine eşsiz bir zafer ve bir inkılap hareketi katan Atatürk'e"* duyduğu minnet, şükran ve sadakat duygularını göstermek üzere bu etkinlikleri gerçekleştirdiğini ifade etmişti.⁴³ 17 Temmuz münasebetiyle Vali Salih Cemal Gülen'in ardından Bolu Belediye Başkanı Reşat Aker tarafından Atatürk'e: *"Bolu'nun hasretini dindirdiğiniz unutulmaz günün yıl dönümünü büyüğümüz, küçüğümüz, köylümüz, şehirlimizle coşkun bir bayram halinde yaşadığımızı ellerinizi öperek arz eder, kalbimizin sizinle çarpıştığına inanmanızı dilemekten sonsuz sevinçler duyarız."* şeklinde bir tebrik telgrafı çekilmişti. Bu telgraflara Atatürk'ün cevabı: *"Boluluların bana gösterdikleri yüksek ve temiz duygulara teşekkür ederim."* şeklinde olmuştu. Aker'in söz konusu kutlamalarda yer almak üzere Bolu'ya davetine Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Nafia Vekili Ali Çetinkaya ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Refik Saydam da teşekkürlerini sunmuştu. Bolululara tebriklerini ileten bu devlet adamları yoğun mesailerinden dolayı etkinliklere iştirak edememekten duydukları üzüntüyü dile getirmişti.⁴⁴

40 "Şarbay Reşat Aker'in Söylevi", *Bolu*, S.1055, 23 Temmuz 1936, s.2-3.

41 "17 Temmuz Atatürk Günü", *Bolu*, S.1055, 23 Temmuz 1936, s.2.

42 "Bolu'da Atatürk Günü Dün Kutlandı", *Ulus*, 18 Temmuz 1936, s.2; "Bolu, Gerede ve Düzce'de Atatürk Günü", *Belediyeler Dergisi*, S.13, Ağustos 1936, s.54.

43 Esat Yılmazlı, "Atatürk Günü", *Bolu*, S.1055, 23 Temmuz 1936, s.1-2.

44 "Davet Telgrafları ve Gelen Cevaplar", *Bolu*, S.1056, 30 Temmuz 1936, s.1.

18 Temmuz 1936 günü Düzceliler tarafından da gündüz ve geceyi içine alan kapsamlı etkinlikler düzenlenmişti. Düzce baştanbaşa bayraklarla donatılmıştı. Halk yeni, civar köylüler ise bayramlık elbiselerini giymiş önlerinde davullarla akın akın ilçe merkezine gelmişti. Kurumlar, mektepliler, sanatkârlar sabah saat 10 civarında önde halkevi bandosu olduğu halde sokakları dolaşmıştı. Halkevi ve belediye önünde hatipler söylev vermişti. Atatürk'e telgraf çekilerek halkın minnet ve şükranları sunulmuştu. Gece bütün esnaf ve halkın iştirakiyle fener alayı düzenlenmiş, Cumhuriyet alanında millî oyunlar oynanmıştı.⁴⁵

"Atatürk Günü" nün 3. yıl dönümünde Bolu gazetesinde kaleme aldığı bir makale vesilesiyle Halkevi Başkanı Lütfi Gören, Türk yurdunu parçalanmaktan ve işgale uğramaktan kurtaran bir Türk çocuğu olarak Mustafa Kemal'in yiğitliğini ve kahramanlığını dile getirmişti. Bu Türk büyüğü, Sevr Muahedesi'ne karşı bütün rütbe, nişan ve mevkiini terk ederek istilacı güçlere karşı mücadeleye girişmişti. Sultanlık ve halifelik gibi hiçbir işlevi kalmamış kurumları kaldırarak bunların yerine halkın iradesine dayanan cumhuriyet rejimini tesis etmişti. O, dünya barışına katkıları ile de dikkate değer bir şahsiyetti. Atatürk, kültürel alanda başlattığı büyük inkılap hareketi ile Türk yurdunu baştan aşağı yeniden inşa etmiş, Türk kadınına hakkı olan mertebeye yükseltmişti. Nihayetinde: "*Atatürk bütün milletlerin eşsiz tanıdığı bir dâhidir. Atatürk; bizi yaratan, yaşatan ilerleten bir varlıktır.*" diyerek onun halkın gözündeki değerine işaret etmişti. Bolu halkının "Atatürk Günü" vesilesiyle düzenlediği muhtelif kutlama etkinlikleri hakkında bilgi veren Gören, ertesi gün Abant Gölü etrafında düzenlenecek "Abant Bayramı" kutlamaları vesilesiyle de spor eğlenceleri düzenleneceğini belirtmişti. Bu münasebetle milletvekilleri ile sporcular Bolu'ya gelmişti.⁴⁶ Öğretmen Tarık Ziya Işıtman da Gazi Mustafa Kemal'in Bolu'yu ziyaret ettiği 17 Temmuz'un Bolu halkı için özel bir gün olduğunu vurgulayarak şunları ifade etmişti:

"Bolu kurulalıdan beri birçok tarihî hadiseler ve mühim tarihler yaşamıştır. Fakat bunların hiçbiri 17 Temmuz kadar manalı ve şanlı olamaz. Bolu o gün inkılap hayatının en şanlı gününü yaşadı. 17 Temmuz günü 15 senedir hasretle beklediği büyük Türk İnkılabının büyük babası Atatürk'üne kavuştu. 17 Temmuz Bolu için kurtaran, kuran ve gönüllerde ilahileşen millî bir kahramanın bağra basıldığı bir gündür. Dünya durdukça Bolu'nun altın kaplı kitabı 17 Temmuz kadar parlak bir yaprak gösteremeyecek..."

Işıtman bu sözleriyle 17 Temmuz'un Bolulular için arz etiği önemi dile getirmişti. "*Vatan topraklarını kurtaran ve büyük Türk İnkılabını yaratan Atatürk*" bu tarihe kadar görülmemiş fakat kalplerde yaşatılmış millî bir kahramandı. Yeni yetişen cumhuriyet nesilleri mekteplerde onun vakur hayalini görüyor, onu yakından görmek ümidiyle sabırsızlanıyordu. İhtiyarlar: "*mezarım bayrağım altında olacak, fakat onu görmeden ölürsem ne yazık*" diyordu. Atatürk şehri ziyaretiyle bütün bu özlemleri gidermişti. Yüzler artık gülüyordu. Bolulular 1937'de de "Atatürk Günü" nü sevgi ve özlemle kutlamıştı. Işıtman'ın belirttiğine

45 "Düzce'de Atatürk Günü Kutlandı", *Ulus*, 21 Temmuz 1936, s.2.

46 Lütfi Gören, "17 Temmuz Bolu'nun Atatürk Bayramıdır", *Bolu*, S.1104, 15 Temmuz 1937, s.1,3.

göre kutlamalar vesilesiyle: “Yurdun bu parçası, varı yoğu, genci ihtiyarı, dağı taşı tek bir sesle yalvarıyor! Yine gel Büyük Atamız.” diyordu.⁴⁷ Günün anlam ve önemine işaret eden Reşat Yılmaz’ın kaleme aldığı şiir ise: “Yüreğimizde sonsuz bir ülkünün/ İşte nihayet bulunduğu bir günün/Yıl dönümünü hep kutluluyoruz/Sonsuz kederlerimiz sona erdi/Biz şimdi ona hep yalvarıyoruz/Bolumuza bir daha gel diyoruz/Atatürk, Bize yaşamak hakkını sen verdin/Gür bir sesi bize armağan ettin” şeklinde idi.⁴⁸

Bolu’da 17 Temmuz 1937 kutlamaları için valilik bünyesinde bir kutlama komisyonu teşkil edilmişti. Bu doğrultuda şehir baştanbaşa bayraklar ile bezenmişti. Büyük caddelere, parti ve belediye meydanlarına taklar kurulmuş ve bunlar gece elektrikle süslenmişti. Her tarafa Atatürk’ün vecizelerini taşıyan levhalar asılmıştı. Tören sabah saat 10’da CHP binası önünde başlanmış ve burada 2 saat devam eden etkinliğe Bolu’dan 10 bin civarında şehir ve köy halkı iştirak etmişti. Belediye ve CHP binası önünde kurulan halk kürsülerinden hatipler Gazi Mustafa Kemal’in Bolu’ya gelişinin hatıralarını heyecanla anlatmış ve halkın ona olan saygı ve şükran duygularını ifade etmişti. Bundan sonra bütün teşekküller, esnaf cemiyetleri, mektepliler, askerler ve sporcular bir geçit resmi yapmıştı. Parti binası önünden hareket edilerek belediye önüne gidilmiş ve oradan büyük caddeler dolaşarak yine parti önüne dönülmüştü. Bu tezahürata Bolu milletvekilleri de iştirak etmişti. Tezahürat esnasında alkışlar eşliğinde: “Yaşa, var ol Büyük Atatürk; sana canımızdan can vermeğe, yoluna her zaman canımızı fedaya hazırız, daima sana bağlıyız.” sesleri duyulmuştu. Günün şerefine vilayet ve mülhakatın bütün sporcuları Bolu’nun meşhur mesire yeri olan Abant Gölü çevresinde sportif gösteriler yapmışlardı. Gece büyük bir fener alayı düzenlenmiş, Cumhuriyet meydanında askerlerin de iştirakiyle millî oyunlar oynanmıştı. Partide 100 kişilik bir şölen düzenlenmişti.⁴⁹ 17 Temmuz’da Bolu’da yapılan büyük tezahürat ve yaşanan coşku Bolu gazetesinde: “Bolu halkının yüce öndere beslediği sevgi ve hasretin bir sembolü” olarak değerlendirilmişti. Etkinliklere katılanlar arasında Konya Milletvekili Bahire Bediz Morova, Bolu milletvekilleri İsmail Hakkı Uzman, Emin Cemal Suda, Mithat Çambel, Şükrü Gülez, Manisa Milletvekili Tahir Hitit ve Ankara Sıhhat Müdürü Şuayip Nuri, Ankara Vilayet Tabibi Rifat, İzmit Türk Yurdu gazetesi sahibi Rifat Yüce de yer almıştı.⁵⁰

“Atatürk Günü” 1937’de Gerede ve Düzce’de de halkevlerinin düzenlediği kapsamlı programlar çerçevesinde halkın coşkun şenlikleri içinde geçmişti. Bu iki ilçede her taraf taklar ve bayraklarla süslenmişti. Gece müsamereler verilmiş, büyük fener alayları düzenlenmişti. Etkinlikler kapsamında Gerede Halkevi tarafından Atatürk’ün onuruna yağlı pehlivan güreşi icra edilmişti. Güreş için verilecek ikramiyeler başa 100, başaltına

47 Tarık Ziya İştman, “17 Temmuz”, *Bolu*, S.1104, 15 Temmuz 1937, s.2.

48 Reşat Yılmaz, “Atatürk”, *Bolu*, S.1104, 15 Temmuz 1937, s.2.

49 “Bolu’da ve Gerede’de Atatürk Günü Kutlandı”, *Ulus*, 18.7.1937, s.3; “Bolu’nun Atatürk Günü”, *Ulus*, 3.7.1937, s.4; “Bolu’da Atatürk Günü’ne Hazırlık”, *Ulus*, 11.7.1937, s.4.

50 “Muhterem Misafirlerimiz”, *Bolu*, S.1105, 22 Temmuz 1937, s.1.

60, ortaya 50, ayağa 25 lira olarak tespit edilmişti.⁵¹ Düzce kaymakamının girişimleri ile hükümet konağı önünde yapılan Atatürk Anıtı, "Atatürk Günü" vesilesi ile açılmıştı. Gençler anıta çelenk koymuştu. Günün anlam ve önemini belirten söylevler verilmiş, gece düzenlenen fener alayına: "Yaşa, var ol Yüce Atamız" sesleri ile binlerce Düzceli iştirak etmişti.⁵² Bugünü büyük bir bayram havasında geçiren Düzce ve Geredeliler bu vesileyle Atatürk'e karşı derin saygı ve bağlılıklarını bir kez daha dile getirmişti.

Bolu gazetesi 1938 yılı kutlamalarına dair haberi: "*Sayın Bolulu! Atatürk günün kutlu olsun!*" manşetiyle vermişti. Bu vesileyle halkevi üyelerinden Şahap Süslüoğlu; tarihte devirler açan, kapayan ve devirler değiştiren Türk milletinin gelenek ve göreneklerine olduğu gibi millî kahramanlarına ve kurtarıcılarına bağlı ve saygılı bir millet olduğunu beyan etmişti. Türk İnkılap Tarihinin vasıfları ve liyakatiyle mümtaz bir siması olan ve bu suretle Türk milletinin kalbinde taht kutan Atatürk'ün yeşili ile nam salmış Bolu'yu ziyaret etmekle gösterdiği lütuf ve teveccüh karşısında minnet duygularını dile getirmişti. Takiben: "*Seciye ve yüksek dehasıyla memlekette harikalar yaratan Atatürk'ü aramızda görmek mazhariyetine nail olduğumuz mes'ut günün 4. senei devriyesini idrak ve tes'it münasebetiyle büyük, küçük bütün Boluluları tebrik eder; bu vesile ile de Türk İnkılabı'nın büyük banisi, Türk vatanının büyük kurtarıcısı, Türk milletinin büyük rehber ve refah vericisi olan büyük reisi ve Atamızın çok yakın bir atide tekrar aramızda görmek arzu ve iştiyakını izhar ederek kendilerine ve Türk milletine ebedi saadetler temenni eylerim.*" demişti.⁵³ Günün anlam ve önemine binaen gazetede B.B. adlı şair: "*Kızıl gökte parlayan ay yıldızın nurusun/Sen en büyük milletin, Türklüğün gururusun/Bu yurdun timsalisin, bugün bütün cihanda/Bayrağın nuru sensin; sensin şeref de, şan da*" kıtası ile biten bir şiirini yayınlamıştı. Etkinlikler sırasında konuşma yapan Öğretmen Tarık Ziya Işıtman⁵⁴ ise Atatürk'ün Bolu'ya geldiği güne dair hatıralarını paylaşmış, Bolu halkının o gün duyduğu heyecanı ve sevinci dile getirmişti. Onun ifadesiyle, Türk İstiklâl Savaşı'nın ardından kutlanan bütün millî bayramlar Atatürk'ün Bolu'ya gelişine kadar Bolu halkı için biraz buruk geçmişti. Işıtman: "*Bu hasret bir baba hasretinden daha büyüktü. Bu hasretin adı 'Ata' hasretiydi. Bolu tarihinin en şanlı yaprağı o gün onun nurlu ışığıyla yazıldı. Kalkınan bu hayat, yeşeren bu hayat, bu sosyallik hep o nurlu ışıklarla doğdu.*" diyerek bu kutlu gelişin halkta bıraktığı izlenimleri aksettirmişti.⁵⁵

1938'de "Atatürk Günü" Bolu ve ilçelerinde yine büyük bir coşku ile kutlanmıştı. Kutlamalara katılmak üzere Ankara Milletvekili Satı Hatı Çırpan, Bolu Milletvekili İsmail Hakkı Uzman, Emin Cemal Suda, Mithat Dağdemir,

51 BCA, 490.1.0.0.982.808.192-194; "Gerede Halkevi Başkanlığından", *Ulus*, 4.7.1937, S.5723, s.6; "Gerede ve Düzce Kazalarında Atatürk Günü", *Bolu*, S.1103, 8 Temmuz 1937, s.1; "Gerede'de Pehlivan Güreşleri", *Cumhuriyet*, S.4723, 7 Temmuz 1937, s.8.

52 "Düzce'de Atatürk Günü", *Bolu*, S.1105, 22 Temmuz 1937, s.1,

53 Şahap Süslüoğlu, "17 Temmuz", *Bolu*, S.1156, 17 Temmuz 1938, s.1.

54 BCA, 490.1.0.0.293.1178.2.65.

55 Tarık Ziya Işıtman, "Atamız Yine Gel!", *Bolu*, S.1156, 17 Temmuz 1938, s.2.

Şükrü Gülez ile Manisa Milletvekili Tahir Hitit Bolu'ya gelmişti.⁵⁶ Şehrin her tarafı bayrak, tak ve çiçeklerle süslenmişti. Şehir gece elektrikle aydınlatılmıştı. Belediye önünde toplanan erkek, kadın, çocuk, genç, yaşlı binlerce kişiden oluşan halk; askerî kıtalar, mektepliler, polis ve jandarma halkevi bandosunun katılımıyla Cumhuriyet meydanına gelmişti. Tören İstiklal Marşı'nın okunması ile başlamış, hatipler tarafından güne özgü konuşmalar yapılmıştı. Ardından geçit resmi düzenlenmişti. Akşam CHP, Cumhuriyet ve belediye meydanlarında şenlikler düzenlenmiş, millî oyunlar oynanmıştı. Eğlenceler geç vakte kadar devam etmişti. Askerlerin de katılımıyla büyük bir fener alayı düzenlenmişti. Kutlamalar münasebetiyle Cumhuriyet meydanında Fahriye Özacar tarafından verilen söylev Osmanlı Devleti'nin çöküşüne, İtilaf devletlerinin Anadolu'daki işgallerine, Türk milletinin Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde kurtuluş mücadelesine ve bu büyük devlet adamının Bolu'yu ziyaretine odaklanmıştı. Gazi Mustafa Kemal bundan 4 yıl önce Bolu'ya ayak basarak Bolululara şeref vermiş ve Bolu tarihine bu kutlu günü hediye etmişti. Bolulular bu kutlu ziyaretin sevinçli hatırasını anmak üzere bir kez daha toplanmıştı. Özacar, Türk milletini büyük sıkıntılara sokan Millî Mücadele karşıtı faaliyetleri nedeniyle saltanatı ve sarayı bir "batakhane"; saraylarında kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen ve milletin hiçbir sorunu ile ilgilenmeyen padişah ile İstanbul'daki hükümet erkânını "karaktersiz bir güruh" olarak değerlendirmişti. Bu sebeptendi ki: *"zavallı vatan her taraftan aç kurtlar gibi saldıran düşmanların ayakları altında çiğnenmeye"* başlanmıştı. Milletin içine düştüğü bu çetrefilli süreç nedeniyle en küçük bir üzüntü duymayan saltanat idaresi bu girişimleri bertaraf etmeye çalışmak bir yana milletin esaretini kabul etmiş ve işgal kuvvetleriyle Millî Mücadele'yi bertaraf etmek ortak hedefi doğrultusunda bir araya gelmişti. Bu durum: *"hiçbir vatan evladının haosla ve vicdanının kabul etmeyeceği ancak alçaklara yaraşır bir hareket tarzı"* idi. Vatani ve milleti içine düştüğü bu zor durumdan ancak bir mucize kurtarabilirdi. Özacar, bu mucizenin adını vererek konuşmasına: *"İşte o mucize Atatürk'tür. Tanrı onu bu yurdu kurtarmak için yaratmıştır. Yurdumuz perişaniyet, zulmet içinde inerken büyük kurtarıcı bir güneş gibi doğdu. Ve yurt ufuklarını saran zulmeti dağıttı. Nurlarını saçtı..."* şeklinde açıklık getirmişti. Bolu halkının bu Türk büyüğünü arasında gördüğü 17 Temmuz'u *"kutsal gün"* olarak tanımlayan Özacar, bugünün yıl dönümünü de Bolu tarihinin önem arz eden sayfalarından biri olarak değerlendirmişti. Bolulular bu münasebetle heyecanlı anlar yaşamıştı. Çünkü; Atatürk'ü Bolu'da görebilmek Boluluların en candan dileği idi. Özacar, nihayetinde Boluluların *"Atatürk Günü"*nü kutlamış ve sözlerini: *"Yaşasın Türk yurdu. Yaşasın asil Türk milleti. Yaşasın bu yurdu ve bu milleti kurtaran büyük kurtarıcı Kemal Atatürk."* ifadeleriyle tamamlamıştı.⁵⁷

56 "Sayın Misafirlerimiz", Bolu, S.1157, 21 Temmuz 1938, s.2.

57 "Atatürk Günü", Bolu, S.1157, 21 Temmuz 1938, s.1-2.

Bolu'da Abant Bayramı Kutlamaları

Bolu ve çevresi tabii ormanları ve gölleri ile Anadolu'nun güzide coğrafyalarından birini teşkil etmektedir. Yeşil tepelerin arasında kalan Gerede'nin Yeniçağa Gölü, ormanların koyu gölgesinde eşsiz bir manzara arz eden Göynük'ün Çubuk ve Sünnet gölleri, sazlıklar arasında köpüren dalgaları ile Düzce'nin Efteni Gölü, tabii özellikleri ile Mudurnu'nun Abant Gölü iç ve dış turizm faaliyetleri için önemli bir potansiyele sahiptir. Bu tabii oluşumlar cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. Atatürk'ün 1934'te Bolu'yu ziyareti sırasında Abant'a gitmeye fırsatı olamasa da harita üzerinden bölgeyi incelediği ve yetkililere göle uzanan orman yolunun açılması doğrultusunda bir talimat verdiği bilinmektedir. Nitekim bu talimat neticesinde dönemin Bolu Valisi Salih Cemal Gülen ile Belediye Başkanı Reşat Aker'in gayretleri ile Abant'a uzanan yollar açılmış ve göl ulaşımına müsait bir duruma getirilmişti. Abant zamanla yerel bir mesire alanı olmaktan çıkmış gerek göl ve ormanlarıyla bezenen tabiatı gerekse kış ve yaz sporları için uygun yapısı ile ülke sathında tanınmaya başlayan bir turistik yer hüviyeti kazanmaya başlamıştı.⁵⁸

Atatürk'ün Bolu'ya ziyaretinin gerçekleştiği yılı takiben hem halkın coşku ve heyecan içinde geçirdiği "Atatürk Günü"nü anlam ve önemini pekiştirmek hem de Bolu'nun turistik anlamda ciddi bir potansiyeli bünyesinde barındıran Abant Gölü'nü ve ormanlarını yurt sathında tanıtmak üzere Bolu Valisi Salih Salim Gündoğan ile Belediye Başkanı Reşat Aker'in ön ayak olmasıyla bu mevkide bir etkinlik düzenlenmesi planlanmıştı. Bu münasebetle 1935'ten itibaren her yıl 17 Temmuz'da kutlanan "Atatürk Günü"nü takip eden 18 Temmuz'da ilçelerden gelenler de dâhil olmak üzere Bolu halkı toplu bir şekilde Abant Gölü'nde tabiat ile baş başa bir gün geçirmeye başlamıştı. Bu eşsiz tabiat köşesinde Bolu halkını bir araya getiren söz konusu etkinlik "Abant Bayramı" olarak adlandırılmıştı. İlk yıllarında etkinliklerin "Abant ve Gençlik/Spor Bayramı" adı ile yürütüldüğü, daha sonra söz konusu günün "Abant Bayramı" olarak gelenekselleştiği görülmektedir. Bolu Halkevi'nin bu etkinliğin gerçekleştirilmesinde ve devam ettirilmesinde önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Bolu Halkevi gibi ilçe halkevleri de bu etkinliğe muhtelif sosyal ve sportif faaliyetleri ile katılmıştır. Bolu gazetesi yazarı Hayrettin Arıkan, "Abant Bayramı"nın Bolu köylülerinin yayla bayramlarının bir devamı olarak ortaya çıktığını vurgulamıştır. Arıkan'ın ifadelerine göre, gelenek çerçevesinde her sene Mudurnu'nun Örencik, Pelitözü, Sarıyar, Alpağut köylüleri yayladan inme zamanlarında Abant'ta uğurlu saydıkları "Erenler" mevkiindeki çamlıkta toplanıyor ve yemeli içmeli çeşitli eğlenceler düzenliyordu.⁵⁹ Bayramın gençliğe ve spora yönelik etkinlikler ile ön plana çıkması hususunda ise önceki yıllarda

58 Hulusi Günay, "Abant", *Bolu*, S.1105, 22 Temmuz 1937, s.1.

59 Hayrettin Arıkan, "Abant Bayramı", *Bolu*, S.1492, 19 Temmuz 1945, s.1.

Mudurnu'da "Gençler Birliği" adı ile faaliyet gösteren gençlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu gençler her yıl mayıs ve haziran aylarında 3-5 günlük kumanyaları ile Mudurnu'ya 16 km mesafedeki Abant Gölü ve yaylalarında köylünün misafiri olarak kamp kuruyordu.⁶⁰ Bu bilgilerden hareketle gerek Abant'ta yapılan yayla bayramının gerekse gençlerin sportif faaliyetlerinin 17 Temmuz'daki "Atatürk Günü" kutlamalarını takviye etmek maksadıyla 18 Temmuz'da "Abant Bayramı" adıyla gerçekleştirilen etkinlikler vesilesiyle bütün vilayet halkını kapsamak ve ortak bir anlam ifade etmek suretiyle yeni bir şekle büründüğünü söyleyebiliriz.

"Abant Bayramı" münasebetiyle yapılacak etkinlikler Bolu halkının ortak görüş ve önerileri doğrultusunda şekillenmişti. Örneğin halkevi üyelerinden Ferit Mancarcı bu süreçte kaleme aldığı bir makale münasebetiyle İstanbul, İzmir ve Bursa'da düzenlenen festivallerin maddi ve manevi getirileri üzerinde durmuştu. Bu minvalde çamlar diyarı Abant, Bolu'da yerel ve millî kültürel değerlerin sergilenebileceği bir mekân olarak değerlendirilebilirdi. Ege bölgesinde "Zeybek", Kastamonu'da "Sepetçioğlu", Urfa'da "Kozanoğlu" oyunlarının benimsendiği gibi Bolu'da da yüksek dağlarda ve yaylalarda varlığını hissettirmiş, ata binip kılıç kuşanmış "Köroğlu" yerel etkinliklerde yer alabilirdi. Türküleri ve oyunu ile özgün bir halk kültürü unsuru olan "Köroğlu" Abant'ta düzenlenen etkinliklerde diğer yöresel oyunlarla bir arada değerlendirilebilirdi. Böylece şehirli ve köylünün bu ortak kültürel değeri etkinlikleri daha da anlamlı ve eğlenceli kılacaktı.⁶¹ Nitekim "Köroğlu" nun bir halk kültürü unsuru olarak takip eden "Abant Bayramı" kutlamalarında yer aldığı görülecektir.

Bolu'daki mülki ve mahalli idarecilerin girişimleri neticesinde 1935'ten itibaren "Abant Bayramı" adı ile düzenlenmeye başlayan etkinlikler münasebetiyle köylüsü şehirlisi, genci yaşlısı, esnafı memuru ile bütün Bolu halkı Abant Gölü etrafında bir araya gelmiştir. Bu kapsamda köylerden yufkalar yapıp getiriliyor, kuzular kesiliyor, bulgur ve pirinç pilavı dağıtılıyor, hep birlikte yemek yeniyor ve yayık ayranı içiliyordu. Gençler, ihtiyarların anlattığı ibretlik hikâyeleri veya kahramanlık menkıbelerini dinliyor ve bir nevi hayat dersi alıyordu. Halk Abant'a gelen tacirler aracılığıyla günlük ihtiyaç maddelerini tedarik etmek üzere alışveriş imkânı buluyordu. Tarımsal ürünlerin ve hayvanların her türlü afetten korunması için dua ediliyordu. Gece geç saatlere kadar devam eden etkinlikler çerçevesinde bir yandan Beden Terbiyesi Spor Kulüplerince tertiplenen kürek çekme, yüzme, koşu, atlama ve güreş müsabakaları yapılıyor diğer yandan millî çalgılarla millî oyunlar oynanıyordu.⁶²

Örneğin 1937'deki "Atatürk Günü" kutlamalarını takip eden ve 18 Temmuz'daki "Abant Bayramı" çerçevesinde ilk defa olarak Abant gezileri

60 Hayrettin Arıkan, "Bu Abant Bayramı", *Bolu*, 17 Temmuz 1947, s.2, 4.

61 Ferit Mancarcı, "Abant ve Festival", *Bolu*, S.1107, 5 Ağustos 1937, s.1.

62 Hayrettin Arıkan, "Abant Bayramı", *Bolu*, S.1492, 19 Temmuz 1945, s.1.

düzenlenmişti. Bu gezilere milletvekilleri ile ilçelerden gelen heyetler de dâhil olmak üzere birçok kişi katılmıştı. Sporcular ve gençler de kamp kurmak üzere Abant'a gelmişti.⁶³ Bolu ve ilçelerinden halkevi sporcuları ve kulüpler bu vesileyle Abant'ta birleşerek muhtelif spor etkinlikleri ile yüzme ve voleybol müsabakaları yapmıştı.⁶⁴ Abant'ta Hususi Muhasebenin yardımıyla halkevinin yaptırdığı spor binası bir tören ile sporculara teslim edilmişti.⁶⁵ Bu bayram günü ile bağlantılı olarak Öğretmen M. Niyazi Öztürk Bolu gazetesinde Bolu'nun güzelliklerini tasvir eden bir makale yazmıştı. Abant'ın bir şose ile Bolu'ya bağlanması hususundaki gayretleri nedeniyle Bolu Valisi Salih Salim Gündoğan'ı takdir eden Öztürk düşüncelerini: *"Çamlar, göller, dere ve pınarlar iklimi olan Bolu'nun her köşesini tabiat ayrı ayrı ve doyulmaz güzelliklerle süslemiştir. Tabiat bütün cazibesini Abant'a vermiştir. İsviçre'nin gölleri, Norveç'in fiyortları Abant'ın yanında birer gölge kalır. Bu Türk ili Türk'ün kalbi gibi saf ve temiz ve görülmeğe sezerdir."* şeklinde özetlemişti.⁶⁶

Köylü ve şehirli halkın 18 Temmuz 1938'de iştirak ettiği "Abant Günü" kutlamaları çerçevesinde Abant'ta mukavemet koşusu, kayık, yumurta ve çuval yarışları düzenlenmişti. Halkevi bandosu, yükselen gramofon sesleri ve söylenen gazeller ilgi ile dinlenmişti. Gençler millî oyunlar oynamıştı. Halk temiz orman havası içinde güzel bir gün geçirmişti. Abant'ta özellikle sportif faaliyetler için kullanılan yapıya ek olarak bu süreçte 2 bina daha yapılmıştı. Gölün etrafındaki yol da otomobille gezilebilecek şekilde açılmıştı.⁶⁷

Bolu halkının büyük bir kısmı tarafından henüz görülmemiş ve yalnız resimleri ile bilinen bir yer durumunda olan Abant Gölü ve yaylaları "Abant Bayramı" vesilesiyle dikkat çekmeye başlamıştı. Böylece kısa bir zaman içinde ülke sathında tanınan bir ziyaret ve gezi mahalli hâlini almıştı. "Abant Bayramı"nın Bolu halkına mâl olmasında ve Abant'ın aranılan bir gezi ve dinlenme alanına dönüşmesinde gerek Bolu mülkî ve mahalli idarelerinin gerekse Mudurnu köylülerinin üstün gayretleri görülmüştü.

63 "Muhterem Misafirlerimiz", *Bolu*, S.1105, 22 Temmuz 1937, s.1.

64 "Abant'ta Maç", *Bolu*, S.1105, 22 Temmuz 1937, s.1.

65 "Abant'ta Spor Bayramı", *Bolu*, S.1103, 8 Temmuz 1937, s.1.

66 M. Niyazi Öztürk, "Abant", *Bolu*, S.1116, 7 Teşrinievvel 1937, s.1.

67 "Abad Gecesi", *Bolu*, S.1157, 21 Temmuz 1938, s.1.

Sonuç

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e duyulan sevgi ve bağlılığın bir nişanesi olarak, onun gerek Millî Mücadele gerekse Cumhuriyet döneminde çeşitli vesilelerle gittiği, geçtiği, bulunduğu, ziyaret ettiği şehirlerde ve beldelerde "Gazi" ya da "Atatürk Günü" adı ile kutlama programlarının düzenlendiği görülmektedir. Bu çerçevede Bolu Milletvekili Cevat Abbas (Gürer) Bey'in 6 Mart 1931'de "Türk Millî Tarihi" konulu bir konferans vermek üzere bulunduğu Bolu'da halka önerisi doğrultusunda her sene 6 Mart tarihi "Gazi Günü" olarak kutlanmaya başlanmıştır. "Gazi Günü" ise Cumhur reisi Mustafa Kemal'in 17 Temmuz 1934'te Bolu'yu ziyaret etmesiyle yerini "Atatürk Günü" adı ile anılan ve her sene 17 Temmuz itibarıyla düzenlenen kutlamalara bırakmıştır. "Atatürk Günü" kutlamalarını tamamlayıcı bir etkinlik olarak da Bolu'nun tabii güzellikleri ile ön plana çıkan Abant Gölü çevresinde 18 Temmuz'da icra edilen "Abant Bayramı" kutlamalarını görüyoruz.

Organizasyonunda halkevinin, valiliğin, belediyenin ve CHP teşkilatının başını çektiği "Gazi/Atatürk Günü" kutlamaları idari ve askerî erkânın yanı sıra her kesimden halkın geniş katılımıyla adeta millî bir bayram havasında gerçekleşmişti. Şehir her yıl kutlama günlerinde baştan aşağı bayraklarla donanmış, her mektep ve müessese Gazi Mustafa Kemal'in fotoğraflarıyla veciz sözlerini içeren levhalarla bezenmişti. Gündüz etkinlikleri kapsamında geçit resimleri düzenlenmiş, marşlar, türküler, şiirler ve nutuklar söylenmiş, folklor, spor ve tiyatro gösterileri icra edilmişti. Katılımcılara ikramlarda bulunulmuştu. Akşam devam eden etkinlikler kapsamında fener alayları düzenlenmiş ve fişek gösterileri yapılmıştı. Gazi Mustafa Kemal'in askerî ve siyasi dehası, onun liderliğinde yürütülen Millî Mücadele'nin temin ettiği istiklal ve Türk milletine gelişmiş ülkeler saffında hızla yer açan inkılap hareketi bütün bu etkinlikler vesilesiyle dile getirilen başlıca konular arasında yer almıştı. "Abant Bayramı" ise "Atatürk Günü" kutlamalarının halk üzerindeki etkisini daha da artırmış, yerel ve millî değerleri yaşatmak üzere halkın bir araya geldiği Abant Gölü çevresinde çeşitli kültürel ve sportif faaliyetler gerçekleştirilmişti.

Bolu şehir merkezinde olduğu gibi Gazi Mustafa Kemal'in ziyareti nedeniyle Gerede'de 17 Temmuz, Düzce'de ise 18 Temmuz tarihi "Atatürk Günü" olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra Gazi Mustafa Kemal'in Millî Mücadele döneminde Göynük'ü ziyaret ettiği 13 Haziran 1922 ve Akçakoca'nın nahiyeden ilçeye dönüştürüldüğü 7 Eylül 1937 tarihinin yıl dönümlerinin bu iki ilçede yine "Atatürk Günü" adı ile muhtelif etkinliklerle kutlandığı görülmektedir.

Bu etkinlikler Türk milletinin kurtarıcısı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'e saygının, sevginin ve minnet duygularının bir tezahürü

olarak ortaya çıkmıştı. Böylece Bolu halkı Atatürk'ün nezdinde yeni devlete ve yeni rejime güvenini ve Türk milletini muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarma hedefi doğrultusunda inkılap hareketine inancını göstermişti. Bu vesileyle ülkenin kurtuluşuna ve yeni rejimin kuruluşuna uzanan süreç bir tarih şeridi şeklinde gözlerde ve zihinlerde tekrar canlanmış ve geçmiş, hâlihazır ve gelecek arasında fikrî bir muhasebe yapılmıştı. Teneffüs edilen bu manevi hava içinde, Bolu halkı asker-sivil işbirliği ile bütün millet efradıyla omuz omuza yürüttüğü Millî Mücadele hareketinden sonra yeni devletin inşa ve yükselme sürecinde de birincil derecede sorumluluk almaya hazır olduğunu göstermişti. Etkinlikler vesilesiyle halk ile devlet organları arasındaki birlik ve beraberlik duyguları pekiştirilmişti. Ülkenin istikbalini temsil eden çocuklara ve gençlere kutlamalarda çeşitli görev ve sorumluluklar verilerek onların bu millî bayram havasından feyz almaları sağlanmıştı. Kutlamalar çerçevesinde gerçekleştirilen kültür, sanat ve spor etkinlikleri Bolu'da medeni anlayışın hızla yükselmekte olduğuna bir işaret teşkil etmişti.

Bolu ve ilçelerinde gerçekleştirilen etkinliklerin yerel özellikler göstermekle birlikte millî duygu ve düşüncelerin bir hasılası durumunda olduğunu söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren güçlenmeye başlayan millî kültür ve kimlik anlayışının başta gelen destekçisi olan Atatürk, Bolu'da bir bayram havasında geçen kutlamalarda bir halk kahramanı olarak kutsanmıştır. Kutlamalar Bolu'daki sosyal ve kültürel hayatı zenginleştiren bir unsur olarak gelenekselleşmiş ve günümüze kadar icra edilegelmiştir.

Bu çalışma vesilesiyle Atatürk'ün halkın siyasi, sosyal ve kültürel hayatında birleştirici ve bütünleştirici bir unsur, iş hayatında ise kuvvetli bir motivasyon kaynağı olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Bolu'da düzenlenen kutlamalar esasen söz konusu dönemde birçok il ve beldede aynı adla düzenlenen muhtelif etkinliklerle benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda Bolu özelinden hareketle diğer il ve beldelerde de icra edilen bu tür etkinliklerin bir bütün olarak incelenmesi ülkenin kurtarıcısı, kurucu lideri ve millî kahramanı olarak Atatürk'ün millet nezdinde arz ettiği önemin ve değerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu hususları dikkate alan mevcut inceleme, benzer yönde yapılacak çalışmalara ışık tutmak açısından da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA):

BCA, 490.01.43.179.4

BCA, 490.1.0.0.293.1178.2.65

BCA, 490.1.0.0.982.808.192-194

BCA, 490.1.0.0.293.1178.2.65

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Kütüphanesi,
Atatürk Kitaplığı, Cevat Abbas Koleksiyonu:

Bel_Mtf_020212.

II. Süreli Yayınlar

Akşam

Belediyeler Dergisi

Bolu

Cumhuriyet

Hâkimiyet-i Milliye

Son Posta

Ulus

III. Kitaplar

EVCİN, Erol, *Birinci Dünya Savaşı'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Bolu ve Çevresi (Olaylar ve İz Bırakanlar)*, AKDİTK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2013.

IV. Makaleler

EVCİN, Erol, "Gazi Mustafa Kemal'in Bolu'yu Ziyaretleri", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.21, Bahar 2015, s.137-162.

Extended Abstract

Mustafa Kemal Atatürk is a historical person who saved the Anatolian lands occupied by the Entente States after the First World War in line with the imperialist targets of the Entente States. It established the Republic of Turkey and brought the country to a contemporary face with its revolution movement. With its political, economic, social, cultural policies and peaceful approaches, it has raised Turkey to a respectable position before the world states. Within the framework of all these features, Atatürk is of great importance to both history and the Turkish Nation. In this case, it is seen that a day was attributed to a day under the name of "Gazi" or "Atatürk Day" in the cities and even in the towns where he went on various occasions during the National Struggle or Republican period as an engagement of love and devotion in the country. On this occasion, the public and the public commemorated his services both for the day of Atatürk in the relevant city or town and his military and political genius and his services for the Turkish nation. In this case, he had the opportunity to express his feelings of gratitude. These activities in the country that pointed to the unbreakable bond between the Turkish Nation and Atatürk are among the issues of the Republican History of the Republic which should be examined in terms of its meaning and importance.

Bolu Deputy Cevat Abbas (Gürer) Bey's suggestion during a conference on 6 March 1931 on "Turkish National History" was celebrated with the name "Gazi Day" in Bolu. This event was replaced by Atatürk's visit to Bolu on 17 July 1934 and was replaced by the celebrations carried out under the name of "Atatürk Day" every year on July 17. In addition, as a complementary activity of the "Atatürk Day", there are celebrations in the Abant Lake, which is an exceptional nature corner of Bolu on 18 July. The people of Bolu, who faced the danger of occupation and insurrection under the pressing of the Entente States and the Ottoman administration during the period of the National Struggle, had an important share in the independence of the country both on the front and behind the front. For this reason, the people of Bolu were among the patriots who best realized the historical role played by Gazi Mustafa Kemal in the Turkish War of Independence and the revolution movement. In this respect, the celebrations of "Gazi/Atatürk Day and Abant Day" in Bolu were in a national feast atmosphere with the wide participation of the people from all walks of life as well as administrative and military men.

The “Gazi/Atatürk Day” celebrations led by the public house, governorship, municipality and CHF organization in the organization took place in a national feast atmosphere with the wide participation of the people from all segments as well as administrative and military men. The city was equipped with flags every year on the celebration days, and every school and institution was adorned with plates containing the photos of Gazi Mustafa Kemal. Within the scope of daytime activities, parade pictures were organized, anthems, folk songs, poems and speech were sung, folklore, sports and theater performances were performed. Participants were served. Within the scope of the ongoing events in the evening, lantern regiments were organized and firecrackers were performed. The military and political genius of Gazi Mustafa Kemal was one of the main issues expressed on the occasion of all these activities on the occasion of all these activities. “Abant Feast” increased the impact of the “Atatürk Day” celebrations on the people and various cultural and sporting activities were carried out around Abant Lake, where the people came together to keep local and national values alive.

These activities emerged as a manifestation of respect, love and gratitude to Atatürk, the savior of the Turkish nation and the founder of the Republic of Turkey. Thus, the people of Bolu showed his trust in the new state and the new regime before Atatürk and his belief in the revolution movement in line with the goal of raising the Turkish nation above the level of contemporary civilization. On this occasion, the process extending to the liberation of the country and the establishment of the new regime was revived again in the eyes and minds in the form of a history strip and an intellectual accounting was made between the past, still and the future. In this spiritual atmosphere, the people of Bolu showed that the new state was ready to take primary responsibility in the construction and ascension process after the National Struggle movement carried out by the whole nation with the military-civilian cooperation. On the occasion of the activities, the feelings of unity and solidarity between the people and the state organs were reinforced. The children and young people representing the future of the country were given various duties and responsibilities during the celebrations and they were provided with this national holiday. The culture, art and sports activities carried out within the framework of the celebrations constitutes a sign that the civil understanding in Bolu was rising rapidly.

Although the activities carried out in Bolu and its districts show local characteristics, it is possible to say that it is a product of national feelings and thoughts. Atatürk, the leading supporter of the national culture and identity understanding that started to strengthen since the first years of the Republic, was blessed as a folk hero in the celebrations in a feast at the air in Bolu. The celebrations have become traditionalized as an element that enriches the social and cultural life in Bolu and has been performed to the present day.

On the occasion of this study, the “Gazi/Atatürk Day and Abant Day” celebrations organized in Bolu during Atatürk were examined. These celebrations, which are held with various social, cultural and sporting activities with national feelings and excitement, are remarkable in terms of showing the belief and devotion of the people of Bolu to Atatürk and his greatest work to the Republic. As a source in the study, the Presidency of the Republic of Turkey State Archives Republic Archive and the documents obtained from the “Atatürk Library Collection of the Istanbul Metropolitan Municipality Library”, “Bolu” newspaper with the official newspaper identity, The national press such as “Cumhuriyet”, “Ulus” and “Akşam”, “Abant Bolu People House Culture Magazine” and current periodical publications, and various research and review works have been benefited.

EKLER

Ek1. "6 Mart Gazi Günü", Bolu, S.889, 9 Mart 1933.

ABONE

Seneliği 150 Tanesi 2,5 kuruş

İLÂNAT

Satırı 5 ; şirketlere ait ilânlarla günü geçmiş nushalar 10 kuruştur

Numara 889 SENE 19

9 Mart perşemb 933

Bolu

Haftalık resmi vilâyet gazetesidir

İDARE YERİ

Hastane caddesi vilâyet Matbaası

YAZI İŞLERİ

Matbaa müdüriyetine müracaat olunur dercedilmeyen yazılar geri verilmez

Tesi 2 kânunu sani 1913

6 Mart Gazi günü binlerce halkın ve esnafın iştirakile coşkun ve taşkın bir tazahuratla tes'it edildi .

Her taraf bayraklarla tezyin ve gece eğlentileri yapıldı Fırka , Halkevleri ve belediye reisleri tarafından nutuklar söylendi muhtelif yerlerde muazzam taklar yapıldı

6 Mart

Bolu Gazi Günü

İnsanlar doğuşlarındaki derin duyguların yardımıyla her zaman güzelliklere doğru kendilerinde büyük bir sevgiyi yenebilirler. Bu sevgi insanları bütün faşka mahluklardan ayıran en başlı bir kıymettir.

Güzelliklerki lekesiz, kusursuzdur, onları sevmek mümkün değildir.

Bu sevmek yaradılışı biz Türklerde pek çok eskidir. Ve bundan dolayıdırki Türkler her yerde sevilmiş, her yerde hürmet ve itibar görüştür.

Nasıl mümkün olur ki temizden, yüksekte başka şeylere itibar etmeyen bir millet her yerde layık olduğu makama işgal etmesin.

Bu temizlik Türkleri ancak büyük bildikleri insanlara hürmet etmeye alıştırmış. Eğer Türk bir insanı candan ziyade seviyorsa, muhakkaktırki o insan tamamile büyük ve tamamile sevilmeğe layıktır.

Türk bu ince sezişinde hiç

Reisi Cumhuriyet Gazi Mustafa Kemal Hazretleri

Bolunun Gazi Günü

6 Mart pazar günü öğleleyin Boluda büyük bir coşkuyla başlandı. Çarşıda bütün esnaf dükkanları, belediye, mektepler, zabıt yurdu, hükümet daireleri kurumu bayraklarla donanıyor bilhassa her müessesede her yerde büyük kurtarcının fotoğrafları birlikte vezir cümleleri havi güzel levhalar görülmüştü. Hatta evler bile bir birleriyle musabaka edercesine al bayraklarla süslenmiş, bezenmişti.

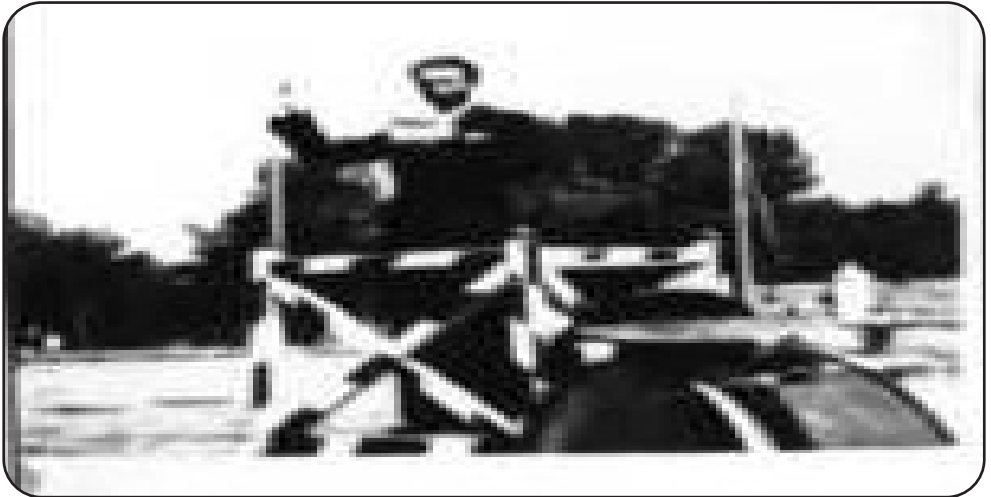
Şüphesiz bu hazırlığın derin bir manası vardı oda ötedenberi 6 mart Bolulularca Gazi günü kabul edildiği için sırf büyük kurtarıcıya karşı tekrar borcunu ödemek için candan bir alaka gösteriyordu. (6) Mart sabahı gelince Bolu hakikaten görülmeğe layık bir şehir manzarasını almıştı. Memleketin ve çarşının muhtelif yerlerinde taklar kurulmuş ve şehir baştan başa Gazisine layık bir halk olduğunu tam manasile hazırlamış olarak göstermiş bulunuyor.

743

Ek2. “Konya Milletvekili Bahire Bediz’in Halkevinde Verdiği Balo”,
Ulus, 28 Temmuz 1935.

Ek3. “Atatürk Günü’nde Konuşma Yapan Öğretmen Tarık Ziya Işıtman”,
BCA, 490.1.0.0.293.1178.2.65.

Ek4. "Bolu, Düzce, Gerede Atatürk Gününüz Kutlu Olsun",

Bolu, S.1005, 18 Temmuz 1935.

18 Temmuz 1935 Perşembe

<p>yıllık değeri 150 Tanesi 2,5 Kuruştur.</p> <p style="text-align: center;">BİLİTLER.</p> <p>Satırı (5) sosyete bilileriyle gü- nü geçmişi Gazeteler 10 kuruştur.</p> <p>Sayı 1005 Yıl 22</p>	<h1 style="font-size: 2em; margin: 0;">Bolu</h1> <p style="font-size: 0.8em;">yedümlük ulusal il gazetesidir</p>	<p style="text-align: center;">yönetim yeri</p> <p>Hastalarevi ana yolunda il basımevi</p> <p style="text-align: center;">YAZI İŞLERİ</p> <p>Basımevi direktörlüğüne baş vurular. Basılmayan yazılar geri verilemez.</p> <p style="text-align: right;">İlk çıkış günü 2/1913</p>
---	--	---

Bolu, Düzce, Gerede! Atatürk gününüz kutlu olsun.
Üç kentimiz bu ünlü günü geceli gündüzlü içten gelen bir kıyaçla
kutluladı.

Sevgili yurdumuzu yağuların kanmaz gözlerinden korumak için
hava kurumuna yardım etmeli ve üye yazılmıyız.

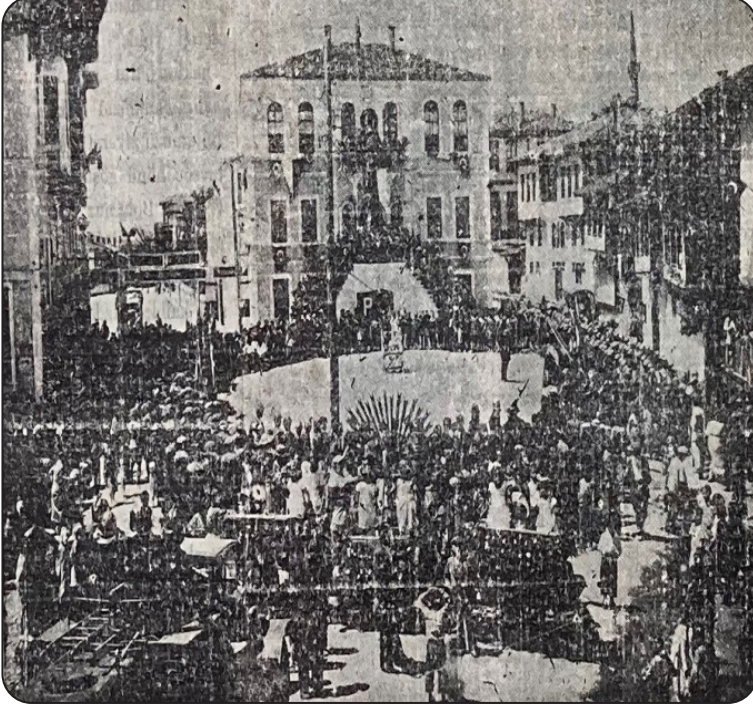
<h3 style="font-weight: bold;">Boluda 17 Tem- muz Atatürk günü</h3> <p>Dün Bolunun en kutlu gün- lerinden biri idi. Bunun için iki gün önceden şehrin genel geçid yerlerine teklif kuruldu. Bütün kurşklar bayraklarla do- natıldı. Bolulular Sevgili Önde- rimizin şehrimize ilk geldiği günün yıl dönümünü içten gelen bir coşkunlukla kutluladılar.</p> <p>Tören saat (9) dan, (11) e kadar sürdü. En önde bando orta okul izci ve öğrenenleri, ilk okullar, cınafl birlikleri el- fabe sırasıyla halkla birlikte parti kuracağı önünde toplandılar. Bando erkinlik marşını çaldık- dan sonra Parti Başkanımız Emin Yerlikaya bu kutlu günün tarihçesinden ve Bolululara böy- le sevinçli saatler yaşatan en büyüğümüzün yaptığı ve yap- makta olduğu devrimlerden ba- hisile Boluluların kalplerinde yaşayan ve gititkeçe çoğalmakta olan büyük sevgilerini anlattı. Birlik, sevgi, bayrılık] temelli üzerine kurulan Türk Cumur- luğunun erzenel havatıki oru-</p>	 <p style="text-align: center;">Sevgili önderimiz</p>	<h3 style="font-weight: bold;">Boluya gelen Saylavlar</h3> <p>Bolumuzun 17 Temmuz Ata- türk günü münasebetile Saylav- larımızdan Emin Cemal, Mitat gelmişler ve karşılanmışlardır. Bu ünlü güne ün katan Say- lavlarımızı hoş geldiniz deriz.</p> <h3 style="font-weight: bold;">Suvare</h3> <p>Konya Saylavı R. Bediz Ay- Dilek Bolunun 17/7/935 Atatürk günü akşamı Halk-ıvi salonun- da bir suvare vermişler, eşiyle birlikte bir çok baylar çağır- mışlardır. Geçen yıl şehrimizi ünlendiren Atatürk Konya saylavımıza Bediz adını bağla- mışlardır. Bu münasebetle o günün yıl dönümünü kutlula- dılar.</p> <h3 style="font-weight: bold;">Cemil Çağlar</h3> <p>Bolumuzun yetiştirdiği çok kıymetli gençlerden Gazi ensti- tüsü doğusal bilgiler öğret- meni Cemil Çağlar şehrimize gelmiştir. Candan hoş geldiniz deriz.</p>
---	---	--

Ek5. "Gazi Günü'nde Yapılan Merasimden Bir Görüntü",
Cumhuriyet, S.3181, 15 Mart 1933.

Ek6. "Belediye Önünde Atatürk Günü Tezahüratından",

Bolu, S.1156, 17 Temmuz 1938.

Ek7. "Valilik Önündeki Bulvar Üzerinde Atatürk Günü Tezahüratından",

Bolu, S.1156, 17 Temmuz 1938.

Ek8. “Belediye Önünde Atatürk Günü Kutlamaları”,
Bolu, S.1156, 17 Temmuz 1938.

Ek9. "Atatürk Günü Tezahüratından",

Bolu, S.1156, 17 Temmuz 1938.

